P.

PAATS, (ADRIAAN) bekleedde den post van Raad en Vroedschap der Stad *Rotterdam*, in den Jaare 1668, en verscheen, als Afgevaardigde van dezelve, ter Vergaderinge van de Staaten van Holland, ten tijde als de Overijsselsche Regenten, onder elkander, geweldig overhoop leggende, de beslissing van hun geschil aan hunne Edel Groot Mogende kwamen voordraagen. Nevens den Heer KOENRAAD VAN BEUNINGEN, Burgemeester van Amsterdam, vertrok, ten dien einde, de Heer PAATS na *Overyssel*, en bewerkte, naa lang over en weder handelen, eene gewenschte bevrediging. Gewigtiger was de post, welke, in den Jaare 1672, den Heere PAATS wierdt opgedraagen. De Staaten der Vereenigde Gewesten, thans in Oorlog met *Frankrijk*, waren bedagt om aan die Mogendheid elders werk te verschaffen. Eenen Oorlog tusschen dezelve en den Koning van Spanje beschouwden zij als daar toe een dienstig middel. Ten dien einde zonden Hun Hoog Mogenden, in de maand Maij des gemelden Jaars, den Heer PAATS na *Madrid*, om zijne Katholijke Majesteit in hunne belangen over te haalen. In 't eerst hadt hij merkelijke moeite, om de Spaansche Mogendheid te beweegen. De overlast, welken de Spaansche Nederlanden door den voorspoed der Fransche Wapenen leeden, deedt haar aan de hand koomen. De Staatsche Gezant maakte zich die gezindheid ten nutte, en bewerkte, eerlang, een Verbond, 't welk vijfëntwintig jaaren moest duuren, en waar bij Spanje beloofde, aan Frankrijk den Oorlog te zullen verklaaren: gelijk ook, in de maand October, geschiedde. De Heer PAATS vertoefde, zedert, aan 't Hof van *Madrid*, tot in den jaare 1675, als gewoonlijke Afgezant.

Geduurende zijne uitlandigheid, was de Heer PAATS een voorwerp van het mistrouwen van eenige zijner Stadgenooten. Eenige burgers van *Rotterdam*, kort naa de verheffing van Prinse WILLEM DEN III, eene Lijst van Vroedschappen, welke, zeiden ze, hun verdagt waren, en wier afzetting zij verlang-

langden, aan de Vroedſchap hunner ſtad hebbende overhandigd, hadden, benevens den naam van PIETER DE GROOT, ook dien van den Heere PAATS daar op geſteld. Prins WILLEM bewilligde in deeze ſchikking. Doch de Gezant was niet in 't Vaderland te rug gekeerd, of zijne Hoogheid herſtelde hem in de voorgaande waardigheid. Dit niettegenſtaande moet hij geen zeer ijverig voorſtander geweest zijn van het Huis van *Oranje*; althans vindt men den Heer PAATS bij naame genoemd, in den vermaarden Brief van den Franſchen Gezant d'AVAUX aan den Koning zijnen Meester, onder *de welgezinden*, *die wederom moed greepen*, dat naamelijk het geſchil tusſchen Prins WILLEM DEN III en de Stad Amſterdam, over de beſaamde Werving van nieuwe Manſchap, tegen den zin van zijne Hoogheid zoude uitvallen. Het laatſte openbaar bewind, welk wij van den Heere PAATS vinden aangetekend, is eene bezending na Engeland, om nevens eenige anderen te dienen tot raadgeevers en onderregters der Staatſche Gemagtigden, in den Jaare 1685, derwaarts vertrokken, om eenige geſchillen tusſchen de Engelſche en de Nederlandſche Oostindiſche Maatſchappij te vereffenen. Hij vertoefde 'er tot in de Lente des volgenden Jaars, wanneer hij na 't Vaderland te rug keerde, met den ſpijt van geene afdoening van zaaken te hebben kunnen uitwerken.

Zie *Reſolutien van Holland*; *Holl. Mercurius*; *Tweejaarige Geſchiedenis*.

PAIN ET VIN, (MOZES) bekleedde alreeds den aanzienlijken Krijgspost van Lieutenant-Kolonel, in dienst der Algemeene Staaten, toen deeze, bij de bevordering of aanſtelling van Legerhoofden, in den Jaare 1666, hem tot Kwartiermeester Generaal van de Legers van den Staat benoemden. In den Jaare 1672 hadt de Staatſche Veldoverſte Graaf VAN KONINGSMARK aan hem toevertrouwd de bewaaring van den post bij de *Nieuwerbrugge*, tusſchen het Dorp *Bodegrave* en de Stad *Woerden*: een post van merkelijke aangelegenheid, om den aſtogt der Franſchen af te ſnijden, naa dat deeze het gemelde

Dorp

Dorp veroverd en verwoest hadden. Doch, in ſtede van den naderenden vijand af te wagten, verliet hij zijne ſterkte, en nam de wijk na *Gouda*, alwaar hij met opene armen ontvangen wierdt. Intusſchen was deeze afrogt geſchied buiten last van den Graave VAN KONINGSMARK, die zelve insgelijks van daar was geweeken, en wierdt hem dezelve zo kwalijk genomen, door den Prins VAN ORANJE, dat Zijne Hoogheid hem deedt in verzekering neemen, en voor den Krijgsraad te regt ſtellen. Het vonnis, over hem geveld, onder medewerking en op aanhouden der Staaten van Holland, hieldt in, verlaating van zijne Krijgsampten, verbeurdverklaaring van zijne goederen, en eene eeuwige gevangenis. Vermits zijne Hoogheid het oordeel en vonnis over de misdaad aan den Krijgsraad hadt verweezen, verwagtte men dat dezelve in de uitſpraak zou berusten. Doch de Prins was van gevoelen, dat het geſtreeken vonnis niet overeenkwam met de krijgswetten, als ſtrenger ſtraffe eiſchende, en vorderde, diensvolgens, herziening van den Krijgsraad. Aan deezen eisch voldoende, bleef, nogthans, de Krijgsraad bij zijn gevoelen, verzwaarende alleenlijk het vonnis met de verwijzing van den Gevangene, om voor 't Leger gebragt, en met het zwaard over 't hoofd geſtraft te worden. Nog al niet voldaan met deeze verzwaaring was de misnoegde Prins. En geenen kans ziende, om bij den genoemden Regtbank verandering te bewerken, trok hij de zaak aan hem zelven, benoemende eenen Regtbank, beſtaande uit Raadsheeren van den Hoogen Raad, van het Hof van Holland en van den Raad van Brabant. Overeenkomſtig met 's Prinſen wensch, ſtreeken deeze het vonnis, volgens 't welk PAIN ET VIN het leeven hadt verbeurd, en met het zwaard moest geſtraft worden. Op den drieëntwintigſten Januarij des Jaars 1673, wierdt deeze ſtraffe uitgeoeffend, in 't Leger bij *Alſen*. Wijd verſchilde het oordeel, welk onder de Landzaaten over dit vonnis wierdt geveld. Zommigen beſchouwden 't als ten hoogſten regtvaardig, op de onderſtelling dat PAIN ET VIN, het koste wat het mogte, eenen post niet moest verlaaten hebben, den eenigen en ook zeer bekwaam in dien oord, om den wijkenden vijand den hertogt afteſnijden. Van een verſchillend begrip waren anderen. De Graaf VAN KO-

NINGS-

NINGSMARK, die, VÓÓR PAIN ET VIN, den post aan de *Nieuwerbrugge* hadt bezet, hadt last van zijne Hoogheid, om in den uiterſten nood van daar te wijken na *Leiden*. Welke misdaad, vraagde men, was 'er dan in het bedrijf des Kwartiermeesters, die inderdaad zich in den uiterſten nood bevondt, als zijnde afgeſneeden van den Veldoverſte, en leggende op eenen post, welke aan de zijde des Vijands geheel open lag. De Heer PIETER DE GROOT, die zich thans buitenslands ophieldt, ſchreef aan eenen zijner Vrienden, hoe hem van Rotterdam gemeld was, dat PAIN ET VIN bij zijn ſterven hadt verklaard, dat hij om het volgen van zijnen last geſtraft wierdt; en dat de de Velmaarſchalk WIRTS niet over hem hadt willen zitten, om dat hij geen PILATUS zijn wilde, en, om 't volk te voldoen, onſchuldig bloed vergieten.

Zie VALKENIER, *Verward Europa*; COSTERUS, *Hiſt. Verhaal*; *Holl. Mercurius van* 1672; *Lettr. de Mr.* DE GROOT.

PALUDANUS, (BERNARDUS) met een verlatijnden naam, volgens de gewoonte der tijden, eigenlijk VAN DEN BROEK geheeten, wierdt gebooren te *Steenwijk*, op den achtëntwintigſten October des Jaars 1550. Zucht tot geleerdheid, vooral tot het opſpooren en verzamelen van Natuurlijke Zeldzaamheden, deedt hem eene uitlandſche reize ondernemen. Niets ſlegts doortrok hij de Zuidlijke Gewesten van *Europa*, maar bezogt ook een voornaam gedeelte van *Aſie* en *Afrika*. In den Jaare 1580 ontmoeten wij hem te *Padua*, alwaar hij den trap van Leeraar in de Geneeskunde en Wijsbegeerte beklom. In eenen Brief, 's Jaars te vooren aan hem geſchreeven, vinden wij hem genoemd, *Ridder van Jeruſalem*. Geduurende zijne Reizen, vereerde hem de Keizer van het Duitſche Rijk met de titel van *Paltsgraave*, *Comes Palatinus*.

Wedergekeerd van zijne omzwervingen, zette zich PALUDANUS neder te *Zwolle*, en wierdt, van de Regeering, tot Stads-Dokter verkoozen. Naa eenigen tijd dien post bekleed te heb-

hebben, vertrok hij na *Enkhuizen*, in die zelfde hoedanigheid door de Wethouderſchap derwaarts beroepen. In den Jaare 1591 verkoozen hem de verzorgers van het Hoogeſchool te *Leiden* tot Hoogleeraar in de Geneeskunde. PALUDANUS toonde zich genegen om het beroep te aanvaarden. Doch hij zag 'er van af, op de ernſtige verklaaringe van die van Enkhuizen, om hem binnen hunne Stad te willen houden. Hij voldeedt aan dit verzoek, en ſleet het overſchot zijner dagen in de gemelde Stad, tot dat de Dood daar van een einde maakte, op den derden April des Jaars 1633. 's Mans afbeelding gaat in prent uit. Zijn Schoonzoon, de geleerde G. VAN NIEUWENHUIZEN, Rektor van 't Latijnſche School, eerst te *Enkhuizen*, daar naa te *Haarlem*, vereerde 's Mans gedagtenis met een Grieksch, en de bekende Haarlemſche Leeraar S. AMPSING met een Latijnsch Gedicht. Uit agting voor den overleedenen, ſtelden de kinderen en erſgenaamen een Gedenkteken in de Zuiderkerk te Enkhuizen, van zwart Marmer, vermeldende, in vergulde letteren, zijnen leevensloop en lof.

D. O. M. S.
Æternæ Memoriæ
D. BERNARDI PALUDANI
Viri pietate, eruditione et morum
Candore ſpectatiſ. Deo ac hominib.
Exteris civibusq. æque chari;
Com. Palatini Cæſar. Antiquar. Medici
Summi ac Reipubl. Enckhuſan. Primarii,
Qui
Post Aſiam, Europam, Africam
Fere univerſas luſtratas,
Naturam totam indefeſſa cura
Curioſitate arcis incluſam
LXXXIII *An. curſum, nemini gravem*
Quamplurimis utilem, Deo duce
Peractum,
Ad bona patria viſu majora et
Perenniora vocatus ſacros cineres
Hic depoſuit.

Liberi ac hæredes moesti
Monum. hoc posuer.
Anno M. D. C. XXXV.

Heu lubricas mortalium nimis Vices!
Qui cunctas Ponti, qua vel Indicum quatet
Nereus, vel Afrum littus, aut Ægipticum,
Qui cuncta Terræ atque Ætheris solis suis
Congesta thecis clauserat miracula,
Nunc ipse cæco saxeoque huic carceri
Non ultimum orbis clauditur miraculum.
Natus Stenovici Anno
MDL. *Octob.* XXVIII.
Denatus Enchusæ Anno
MDCXXXIII. *April* III.

Onder de schriften, door PALUDANUS opgesteld, munten uit, zijne Aantekeningen op de Scheepvaart van J. HUIGEN VAN LINSCHOTEN, vervattende een reeks van Aanmerkingen over Landen, Steden, Zeden, Gewoonten, Kruiden, Gewassen en veelerhande zeldzaame voortbrengzels der Natuure. Zijne Kunstkamer was eene verzameling van al wat de Natuur, in haare onderscheidene Rijken, in alle gewesten des Aardrijks, uitleverde. Van' wijd en zijd wierdt hem dit alles toegezonden, door lieden van aanzien en kunde. Jammer is het, dat de brieven, welke deeze geschenken verzelden, naa 's Mans overlijden zijn verlooren geraakt.

Zie HOOGSTRAATEN, *Woordenboek.*

PAMPUS, eene vermaarde Droogte, in de Zuiderzee, voor den mond van het Y, zeer belemmerende voor de Scheepvaart van *Amsterdam*, naardien de groote Schepen over de ondiepte moeten geholpen worden, door het losfen van een gedeelte hunner Laadinge in Ligters, of anders daar over gesleept, door Waterschepen, of door middel van zekere zwaare gevaarten, *Kameelen* genaamd, welke onder de Schepen ge-

GEZICHT van t'PANDERSCHE GAT.

GEZI

gezet, met water gevuld en voorts ledig gepompt worden. Op deeze wijze ligten zij de Oorlogschepen en die der Oostindische Maatschappije tot een genoegzaame hoogte, om tot in diep water te kunnen drijven.

PANNERDEN, gemeenlijk *Panderen* genaamd, een Dorp in Gelderland, in de *Overbetuwe*, tegen den Waaldijk, twee uuren gaans beneden de eertijds vermaarde Sterkte *Schenkenschans*. Het Dorp, in zich zelf van weinig aanzien, is vermaard geworden, zints men, in den aanvang deezer Eeuwe, bij hetzelve een Doorvaart heeft gegraaven, uit de *Waal* in den *Rhijn*, om de laatstgemelde Rivier van meer water te voorzien, en alzo te sneller te doen afloopen. Hoewel men hier omtrent het bedoelde oogmerk heeft bereikt, is, in andere opzigten, het ontwerp gebleeken, zeer groote nadeelen te hebben aangebragt, door het wegspoelen der belendende landen, en de verpligtingen, voor de Ingelanden daar uit ontstaan, om door zwaare en kostbaare bedijkingen, hunne eigendommen te moeten beveiligen. Naar het gemelde Dorp, draagt de Doorgraaving den naam van het *Pandersche Gat*.

PAPENBROEK, (GERARD VAN) voor de eerste reize in den jaare 1710, en naderhand nog tweemaalen Schepen van *Amsterdam*, ijverig voorstander van geleerdheid en fraaije kunsten en weetenschappen. Bij zijne Stadgenooten heeft hij zijnen naam vereeuwigd, door twee geschenken, aan den Kerkenraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente, en aan het Amsterdamsche Kweekschool, beiden in den jaare 1743. Het eerste, bestaande uit twaalf geschilderde afbeeldzels van de eerste Kerkhervormers, hangt langs den Noorlijken wand van de Vergaderplaatze des Kerkenraads bij de Nieuwe Kerk. Het ander geschenk behelst eene verzameling van echte geschilderde afbeeldzels van omtrent vijftig beroemde en geleerde mannen van allerlei rang en gezintheid: *Laurens de Medicis*, *Copernicus*, *Hugo de Groot*, *Johan van Oldenbarneveld*, *Hogerbeets*, *Joan de Witt*, *P. C. Hooft*, *Daniel Heinsius*, *I. Casaubonus*, *Philips van Marnix*, Heer van *St. Aldegonde*, *J.* en *J. C. Scaliger*, *Salmasius*, *Vondel*, *Erasmus*, *Frohenius*,

nius, *Luther*, *Melanchton*, *Beza*, *Calvinus*, *Morus*, *Gualterus*, *Buchananus*, *Thuanus*, *Junius*, *Janus Douza*, *Lipsius*, *Baudius*, *Vossius*, *Barlæus*, *Cujacius*, *Barclajus*, *Cartesius*, *Lubienitski*, *Grævius*, *Janus Secundus*, *Hoogstraten*, *Antonides*, *Urbanus de* VIII, *Alexander de* VII, *Machiavel*, *Torquato Tasso*, *Uitenbogaart*, *Episcopius*, *Brandt*, *Dirk Volkertsz Coornhert* en *Lubbert Gerritsz.* Alle deeze afbeeldingen, welke de groote Gehoorzaal van het Doorluchtig School versieren, zijn van den Heere PAPENBROECK, de overige van laater tijd. Eene fraaie afbeelding, op eene zeer groote koperen plaat, van de overblijfzels van het aloude wijdvermaarde *Palmyre*, nevens de borstbeelden van JULIUS CESAR en CICERO, ter zelfde plaatze, zijn insgelijks geschenken van de zelfde kunstminnende hand. De geleerde PIETER BURMAN vereerde dit geschenk met een deftig Opschrift in Latijnsche dichtregels.

Zie WAGENAAR, *Beschrijving van Amsterdam.*

PAPENDORP, eene Heerlijkheid, in het Nederkwartier van het Sticht van *Utrecht*, paalende ten Noorden aan de Vrijheid der Stad. Haare grootte wordt gerekend op tweehonderdveertig Morgens Lands. De Buurt van dien naam legt een half uur gaans van de Stad. Eertijds behoorde de Heerlijkheid aan de Abtdij van *St. Paulus* te Utrecht; bij het aanslaan der goederen van die Abtdij door de Staaten, wierdt zij aan een bijzonderen eigenaar verkogt.

PAPENDRECHT, eene Hooge Heerlijkheid en Dorp, in Zuidholland, tegen over de Stad *Dordrecht*, aan de Rivier de Merwede gelegen. In haaren omvang bevat de Heerlijkheid zeshonderdzestien Morgens Lands, en in alles, die van het Dorp daar onder begreepen, honderdzevenëntwintig Huizen. Volgens zommigen zou de Naamsoorsprong moeten gezogt worden in eenen Overtogt, *Drecht*, welken de *Paapen*, of Priesters, hier eer ijds over den stroom hadden. Al van ouds was het Dorp vermaard door de Salmvisscherij. Nog tegenwoordig is het vrij aanzienlijk, door eene menigte van zindelijke

lijke Huizen, ſtrekkende langs den Dijk, ter lengte van ruim een uur gaans. De Kerk, een net gebouw, pronkende met een fraaien Toren, wordt door haaren eigen Leeraar bediend. De Stad *Dordrecht* is eigenaares van de Hooge Heerlijkheid.

PARCELLIS, (JAN) gebooren te *Leiden*, of, volgens zommigen, in een Dorp aan 't Leidſche Meir, doch in welk jaar is onzeker. Eene natuurlijke zucht dreef hem tot de Schilderkunst, in welke hij den vermaarden VROOM tot Leermeester hadt. De voorwerpen, welke hij dagelijks van nabij konde beſchouwen, trokken bovenal zijne beoeffening. Deeze waaren Zeegezigten, Stranden, Schepen en Onweders. De laaſte wiste hij, in alle derzelver majeſteit en luister, met donkere wolken, flikkerende blixemſtraalen, ſchuimende golven, zeer naauwkeurig en treffende te verbeelden. Inzonderheid trekken ook het kunstkundig oog zijne afbeeldingen van Visſchers, hunne Pinkjes, over rollen, zeewaarts voerende, of wederom andere met vol gelaadene Manden ſtrandwaarts te rug keerende. Even onzeker als van zijne geboorte, is ook de tijd zijns overlijdens.

Zie HOUBRAKEN.

PARMA, (ALEXANDER FARNESE, *Hertog van*) was de zoon van OCTAVIO FARNESE, Hertog van *Parma*, en van MARGARETA, Natuurlijke Dogter van Keizer KAREL DEN V, Landvoogdeſſe der Nederlanden. In den jaare 1565 tradt hij in 't huwelijk te *Bruſſel*; 't welk wij hier aantekenen, omdat, volgens zommigen, op het bruiloftſfeest zou geſmeed zijn, het eerſte ontwerp van het beſaamde Verbond der Edelen, 't welk, in 't volgende jaar, aan zijne Moeder zo veele moeite berokkende, en hem zelven, naderhand, overvloedige gelegenheid verſchafte, ter betooninge van zijne krijgsbekwaamheden, tot welke hij, zints zijne jeugd, was opgeleid. Weinig deels, intusſchen, als Hoofdbevelhebber, ſchijnt PARMA gehad te hebben in 't bewind van Oorlog, tot in den Jaare 1578. Volgens een Verdrag, 's Jaars te vooren geſlooten met de Algemeene Staaten, hadt de Landvoogd Don JAN VAN OOSTENRYK de

Spaansche en Italiaansche Troepen het Land doen verlaaten. De onmin, zedert, tusschen de Staaten en den Landvoogd heviger geworden, was oorzaak, dat deeze de verzondene Benden te rug ontboodt. Aan 't hoofd van dezelve bevondt zich de Hertog VAN PARMA, en verscheen hij daar meede, in 't genoemde Jaar 1578, in 't Leger van den Landvoogd. Thans als Stadhouder het bevel voerende, gaf hij een blijk van zijne dapperheid, in de ontmoeting met het Staatsche Leger, in welke hij, als een der voorsten, den spits afbeet, en hetzelve eene zwaare nederlaage toebragt. De bemagtiging van *Gemblours*, *Limburg*, *Valkenburg* en *Daalhem*, volgde onmiddelijk op deeze zege. Een vernieuwde aanslag op de Staatschen, nog in dat zelfde Jaar, door Don JAN, tegen den raad van den Hertog VAN PARMA, ondernomen, bragt weinig voordeels aan, en leverde dus een bewijs uit van zijn diep doorzigt in het beleid van krijgsbedrijven.

Naa het overlijden van Don JAN, nog in het zelfde Jaar 1578 voorgevallen, aanvaarde de Hertog VAN PARMA het opperbewind van 't Leger, op verzoek der voornaamste Krijgshoofden, niet lang daarnaa bekragtigd door Koning PHILIPS; welke, daarenboven, hem tot Opperlandvoogd der Nederlandsche Gewesten aanstelde: tot klein genoegen des Prinsen van ORANJE, als kennende den Hertog voor een kloek verstand en groot kunstenaar om de harten te winnen, en die een goed deel zijner jeugd hier te lande gesleeten hebbende, den aart der inboorlingen kende, en met de voornaamsten van den Adel kennis, met veelen vriendschap hadt gehouden.

Een voorspel, van 't geen 't Jaar 1579 zoude uitleveren, was de bemagtiging van *'t Huis te Harpen* en van *Weerd* en *Helmont*, door de Troepen van PARMA. De bezettelingen moesten den gebooden tegenstand met den hals boeten: want, naa dat hij zich met de Waalen en Malkontenten verdraagen, en dus zijn Leger merkelijk versterkt hadt, sloeg hij den weg in na *Antwerpen*, zo 't scheen, om die Stad te belegeren. Op den tweeden Maart vertoonden zich, in 't gezigt van dezelve, eenige zijner Troepen, en raakten handgemeen met het Staatsche volk, 't welk in de nabuurschap verschanst lag. Aanval en verweering waren even kloekmoedig. Het wijken van

't Staat-

't Staatsche volk, onder 't Geschut der Stad, noodzaakte dat van PARMA af te deinzen, met verlies van bijkans vierhonderd Man; bemagtigende, in den aftogt, het slot *Grobbendonk*, daar men den brand in stak, gelijk ook in eenige wooningen.

Iet anders, intusschen, dan in 't gelaat, droeg de Landvoogd in het hart. Om zijnen vijand te verschalken, hadt hij 't eerste na *Antwerpen*, 't laatste na *Maastricht* gekeerd. Op den twaalfden der genoemde Maand verscheen hij onverwagt voor die Stad. Eer het schieten eenen aanvang nam, zondt PARMA eenen Brief aan de Gemagtigden de Staaten, thans te *Antwerpen* vergaderd, waar in hij dezelve, als een middel en voorwaarde van verzoeninge, vermaande, den Roomschen Godsdienst en de gehoorzaamheid aan den Koning te herstellen, in den staat, zo als onder Keizer KAREL DEN V hadt plaats gehadt. Het antwoord der Staaten, hoewel niet regelrecht, behelsde, nogthans, weinig minder dan eene weigering. Zij beriepen zich op de strafheid der Plakaaten, als mede op des Landvoogds toeleg om hun bondgenootschap te sloopen, en toonden zich meer genegen, om onder bemiddeling van den Keizerlijken Gezant te handelen.

Binnen en buiten *Maastricht* stondt het aldus geschapen. Het getal der Soldaaten, van onderscheiden landaart, beliep bij de duizend. Twaalf Burgervendels, allen strijdbaar volk, bestonden door elkander uit honderd Man. Boeren met dorschvlegels gewapend, met vrouwen en kinderen binnen de vesting gevlugt, bedroegen ruim tweeduizend in getal. Over deeze magt voerde het bevel MELCHIOR VAN ZWARTZENBURG, alzo de Heer DE LA NOUE, tot Overste benoemd, in zijnen aantogt met hulpbenden, de toegangen ongenaakbaar hadt gevonden. De Spanjaards lagen in deezer voegen uitgebreid: MONDRAGON, met een deel volks, voor de voorstad *Wyk*; ten Noorden der Stad, tegen over de Hoogter Poort, het Regiment van Lombardije, met eenige Hoogduitsche en Waalsche Knegten; in 't Westen, PARMA zelve, met den bloem van den Adel, en 't Regiment, 't welk onder Don JAN, tegen den Turk gediend hadt; meer Zuidelijk, de Heer VAN HIERGES, Overste van 't Geschut. Het geheele Leger hadt onderlinge gemeenschap, door middel van twee bruggen, boven en beneden de Stad,

die tevens de Maaze flooten. Uit Luikerland ontving de Landvoogd zijnen toevoer.

De eerfte aanval der belegeraaren gefchiedde tegen eene Gordijn, bij de Brusfelfche Poort, die voor de zwakfte wierdt gehouden. Zij bezweek inderdaad, voor 't geweld van twintig Muurbreekers en dertien Veldftukken, doch vertoonde, door haare opening, van agteren, een nieuwe aarden Wal, van eene Graft omringd. Driemaal geboodt PARMA den aanval, doch wierdt telkens te rug geflagen. Thans begon men de Stad te befchieten bij de Hoogterpoort, in alles uit vierënvijftig ftukken Gefchut. Meer dan een etmaal duurde dit, over dag en nacht, van den zevenden op den achtften April, tot dat men twee tamelijke openingen hadt gemaakt. Op den laatften dag viel men aan 't ftormen. De wederzijdfche Manfchap ontmoette elkander in de opening, en vogt even kloekmoedig aan wederzijde, hand aan hand, en voet bij voet. Een man te paerd, met losfen teugel aanrennende, zogt den belegerden een fchrik aan te jaagen, met den kreet: *zege, zege, Sint Jacob! 't Regiment van Lombardije is binnen.* Doch hij miste zijn doel, door de getrouwheid der Verdeedigers in 't luisteren alleen naar het woord van hunne bevelhebbers: waar door, onder de befpringers, zo fchroomlijke flagting wierdt aangericht, dat PARMA na de eene opening tweemaal, na de andere tot vijf reizen versch volk moest zenden, en nog, met het vallen van den avond, den aftogt doen blaazen, naa een verlies, meent men, van meer dan tweeduizend Man. FABIO FARNESE, bloedverwant des Landvoogds, en verfcheiden aanzienlijke Edelen en Bevelhebbers, bijkans vijftig in getal, waren onder de gefneuvelden.

Ondanks deezen wederfpoed, kon PARMA niet befluiten om af te zien van zijnen toeleg, wiens eerfte van belang deeze was. Naa zijn verlies uit de naaste bezettingen vervuld te hebben, deedt hij, bij de Brusfelfche Poort, eene platte Kat ftigten, met gefchut belast. Vijf weeken lang deedt hij van daar het Ravelijn befchieten, ten koste, elken dag, van bijkans twintig Man. Eindelijk wonnen de Spanjaards den bedekten weg; doch het fterken op een Eilandtje voor de Stad wierdt hun door die van binnen belet; welke, daarenboven,

in

in een heftigen uitval, op den derden Maij, onder den vijand eene vreeslijke flagting aanrigtten, zonder ander verlies aan hunde zijde, dan van eenige gewonden.

Op den derden Junij, zondt de Landvoogd eenen brief aan de belegerden, behelzende, nevens betuiging van mededogen met zo veele dappere Krijgslieden, eene verklaaring van zijne genegenheid om een eerlijk verdrag te gunnen. 't Bleek genoeg, fchreef hij, dat het, in deezen ftaat, met hun niet lang kon duuren, en de hoop op ontzet ijdel was. Vrijelijk mogten zij boden uitzenden, om 't Leger te bezigtigen. Diep liep het, daarenboven, in den tijd der genade; denwelken indien zij verloopen lieten, het verderf, niet hem, maar hunner eigen hardnekkigheid zou te wijten zijn. Fier was het antwoord, welk van de belegerden hierop volgde: „Zij leeden „ nog geenen kommer, groot genoeg om hun zwigten te ver„ fchoonen; 't moest 'er anders op aankomen met luiden, wien „ weerbaarheid en moed alleen met verlies van handen en den „ jongften droppel bloeds zou ontzinken. Proefs genoeg had„ den zij van de genade der Spanjaarden, en kruid en lood voor „ hun ten beste."

Met fchieten en beuken op het Ravelijn maakte men nu wederom eenen aanvang, en wierdt het eindelijk meester: met een zwaar verlies, nogthans, aan de zijde van PARMA, geleeden in het fneuvelen van den Heere VAN HIERGES, 't welk de Veldheer zeer ter harte trok. Intusfchen waren de Staaten bedagt op het ontzet van *Maastricht*. Aan de benaauwde Stedelingen zonden zij eenen troostbrief, met belofte van ontzet, en deeden hun, met een, weeten, dat de Graaf VAN HOHENLO, tot dat oogmerk, volk verzamelde. Dit laatfte was waarheid, en kwam ter ooren van den Landvoogd. Op dat de belofte der Staaten niet mogt vervuld worden, befloot deeze, hun in de voorbaat te zijn. Op Zondag, den achtentwintigften van Junij, met het aanbreeken van den dag, maakte PARMA een aanvang van fchroomlijk ftorm loopen, en deedt het, op dien dag, tot negen reizen hervatten, alzo het gepleegd geweld, telkens, met evenredige kloekmoedigheid geweerd wierdt. Ongelukkig overviel, 's anderendaags morgens, eene fluimering den Wagters op de Wallen, afgemat

van werken, en magteloos van vasten. De Veldheer, hier van verwittigd, gebiedt de zijnen, in ſtilte de Wallen te beklimmen. Het overvallen en afmaaken van de Wagters baande den Spanjaarden den weg na binnen. „ Wat hun voor„ komt" (ik gebruik de woorden van den Ridder HOOFT) „ is 't lijf quijt. De ongenaê baart wanhoop, wanhoop dul„ len moedt, daar men 't weeren en wijken doch eeven duur „ bekoopen moest. Hier bezettelingen, ginds burghers, el„ ders boeren, drommen zich t' zaamen in de ſtraaten, en „ bieden forslijk 't hooft. Veele vrouwen, daaronder, laaten „ 't leeven op de plaats: andre geholpen van maaghden en „ jongens, ſmakken met ſteenen en ander tuigh, uit de ven„ ſters, en van de daaken. De tſaagende meenighte neemt de „ vlucht naa de brug. Daar vallen d' achterſten op de voor„ ſten, en ooverrompelen zij zich onderling. Deez, gedron„ gen door zijn meégezellen, raakt aan 't wippen ter zijd' „ af: die, met den vijand op de hielen, waaght den ſprong „ uit verbaastheid; en daar de Spanjaardt niet toereikt, doet „ de ſtroom hem 't werk te vooren. Anderen, min gejaaght, „ maar ten uiterſten vertwijfelt, loopen, in plaats van ze te „ vlieden, den doodt te gemoet, met kiezen van 't waater. „ En 't gaat zeeker genoegh, van moeders zoo mistroostigh, „ dat zij, woedend teghen haar eighe kindren, als uit erbar„ ming, hen in de vloedt, en zich zelve daar naa werpen. „ Meer te moorden was 'er ſchier niet, als PARMA liet uit„ blaazen en omroepen, dat men ijder, die de waapenen af„ leidde, te ſpaaren hadde. Toen ging het plunderen aan, „ en 't pijnighen, dermaate, om zwaar ranſoen te bedingen, „ dat d' ooverblijvelingen zich hunner behoudenis beklaagh„ den."

Het winnen van *Maastricht* was oorzaak, dat de Landvoogd, in geruimen tijd, niets gewigtigs konde bij de hand neemen: want, door verlies van volk, was zijn Leger merkelijk gedund, en hij zelve, door 't oververgen van lichaam en geest, in een zwaare ziekte geſtort. Van hier dat zijne Troepen de rest van 't Jaar ſleeten, met ſtroopen, en 't houden, nu en dan, van ſchutgevaarten met de Staatſchen. Den Veldtogt des volgenden Jaars 1580, opende de Prins VAN PARMA, met het doen bemag-

tigen

tigen van de Steden *Mortagne* en *St. Amand*, en met het blaaken en brandſchatten van het platte Land rondom *Doornik* en *Rijſſel*.

In den zomer des ſtraks genoemden Jaars, kwam uit *Italie* herwaarts over de geweezene Landvoogdes MARGARETA, PARMA's moeder, met oogmerk, zo als de ſpraak ging, om het bewind, van nieuws, te aanvaarden. De Hertog, na *Namen* gereisd, om zijne Moeder te begroeten, gaf niet onduidelijk te verſtaan, dat haare overkomst hem geenzins ſmaakte; als zullende, vreesde hij, dezelve dienen om hem alleen in 't bewind van wapenen te laaten, doch van alle aandeel in de Regeering te berooven. Zijn eerzuchtig vermoeden gaf hij klaarlijk te verſtaan aan de Oud-Landvoogdesſe; welke, de neigingen van haaren zoone bot vierende, aan den Koning verzogt, de Nederlanden wederom te mogen verlaaten, als die door kragt van wapenen moesten gered worden: iets, beter voegende aan de frisheid van eenen Prinſe in de kragt zijner jaaren, dan aan eene vrouw van afgaanden ouderdom. PARMA zelve ſchreef aan den Kardinaal GRANVELLE, meldende dat zulk een verdeeling van het bewind aan veele onaangenaamheden onderhevig was. In 't eerst bleef de Koning onverzettelijk; doch toen verſcheiden Spaanschgezinde Grooten in de Nederlanden hun verzoek nevens dat der Hertoginne voegde, liet PHILIPS zich eindelijk overhaalen, om PARMA zo wel in de Landvoogdij, als in 't Krijgsbewind te vestigen. Nog drie jaaren, egter verliepen 'er, eer de geweezene Landvoogdes na *Italie* wederkeerde.

Niets verrigtte van belang de Hertog VAN PARMA, geduurende het overige des Jaars 1580, dan dat hij het beleg om *Kamerik* ſloeg. Meer zaaklijkheids leverde het volgende Jaar uit. Naa een vrugtloozen toeleg op *Vliſſingen* gedaan te hebben, wierdt hem berigt, hoe 'er kans ware om zich van *Breda* te verzeekeren. In het Kaſteel dier Stad zat thans in ruime bewaaring KAREL VAN GAVRE, *Heer van Frezin*, eertijds Bevelhebber over den lijſtogt van het Staatſche Leger, doch, op zeker vermoeden van dubbelheid, van zijnen post verlaaten. Deeze, hebbende de gunst der Soldaaten gewonnen, en eenigen verleid door beloſte van groote belooningen,

liet

liet zulks den Landvoogd weeten, en met een dat 'er ſlegts vijf of zesendertig Soldaaten in het Kaſteel lagen, in de Stad niet meer dan een half Vaandel van Jonkheer FLORIS VAN BREDERODE. In ſchijn van voor *'sHertogenbosch* en *Eindhoven*, thans door de Staaten gedreigd, te zorgen, verzamelde hierop PARMA eenig volk, onder den Heer VAN HAUTEPENNE en den Overſte MAARTEN SCHENK. In den nacht naa den zevenëntwintigſten Junij kwamen deeze agter 't Kaſteel van *Breda*. Hier was het water afgelaaten, om de Graften te diepen, en hieldt 'er Schildwagt een der omgekogte Soldaaten, die wel drie uuren geſtaan hadt, verzendende telkens zijne aflosſers. De weinige bezettelingen, door FREZIN met een vat Bier beſchonken, waren met drank en vaak bezwaard. Onverhinderd beklom PARMA's volk de vesten; wordende, egter, gezien van een Hollandſchen Hopman, die met een Jagt aankwam, en door 't ſlaaken van twee ſchooten de Stedelingen wekte. Soldaat en Burger liep hierop te wapen; doch moest, naa 't bieden van hardnekkigen wederſtand, zich gevangen, en de Stad overgeeven. Zo zeer was PARMA in zijnen ſchik met de tijding der behaalde zege, dat hij ze terſtond na *Spanje* overbriefde. WILHELMUS LINDANUS, Bisſchop van *Roermonde*, zondt hij ſtraks daarop na *Breda*, om 'er den Roomſchen Godsdienst te herſtellen.

Een Jaar hadt nu bijkans het beleg van *Kamerik* geduurd, en bevondt zich die Stad in groote verlegenheid, naardien zij geen anderen toevoer hadt, dan dien de Franſchen 'er zomtijds binnen bragten. Men at 'er paerdevleesch, honden, katten en ratten; voor een koe betaalde men driehonderd, voor een ſchaap vijftig guldens. 't Pond brood goldt 'er vierentwintig, een eij twee, een lood zout vier ſtuivers. In deezen ſtand kwam de Hertog VAN ANJOU, thans tot Landheer der Nederlanden aangenomen bij de Staaten, met een Leger van tienduizend Knegten en vierduizend Ruiters, tot ontzet uit *Frankrijk* toeſchieten. Hij ſloeg zich neder bij *Grievecourt*, anderhalve mijl van de Stad. Tusſchen beiden lag de Landvoogd, in ſlagorde geſchaard, den ſchijn vertoonende van den Franschman het hoofd te willen bieden. Doch ziende den Hertog naderen, brak hij op, verliet zijne ſchanzen, en trok

af

af na *Valenchien*. ANJOU, thans ruim baan hebbende na *Kamerik*, schikte derwaarts de ruimte van allerlei voorraad, en deedt 'er, 's anderendaags, eene staatelijke intrede.

Omtrent deezen tijd bekwam de Prins VAN PARMA de tijding, dat de Stad *Doornik* van het meerendeel haarer bezettelingen ontledigd was. Derwaarts sloeg hij dan op weg, en 'er het beleg om op den eersten October. Naa verloop van veertien dagen hadt de Landvoogd zich verschanst, en begon hij, uit drieëntwintig Bussen, aan verscheiden oorden, de Stad te beuken. Bij afweezigheid van den Prinse VAN ESPINOY, Bevelhebber der Stad, voerde thans het gebied daar binnen, zijne Gemaalin, PHILIPPE CHRISTINA VAN LALAING, Zuster des Heeren VAN MONTIGNY: Vrouwe van mannenmoed, en waagende haar eigen leeven tot zo verre, dat zij eene wonde in haaren arm ontving. Gemoedigd door zulk een voorbeeld, sloegen de bezettelingen, vooral de Onroomschen, den vijand meermaalen af. Veelen, en onder anderen eenige aanzienlijke Spaansche Bevelhebbers, vonden 'er hunnen dood. Met eene wonderlijke stoutheid bragt 'er, daarenboven, zekere Kolonel PRESTON eenige versterking binnen, in 't laatst van de maand November. Doch de Roomsche Burgers, week gemaakt door eenen hunner Priesteren, lieten de verdeediging glijden, en meestal op de Onroomschen, de zwakften in getal, aankoomen. In PARMA's Leger was insgelijks groot gebrek aan lijftogt en andere noodwendigheden. Dit baande den weg tot een verdrag, 't wele in 't laatst der gemelde maand getroffen wierdt, en voor de burgers en soldaaten draaglijk, doch bovenal voor de Prinsesse VAN ESPINOY eerlijk was. Zij mogt gaan werwaarts zij wilde, met al haar gezin, kleinoodjen en huisgeraaden. De Prinses, op dat wij dit ter loops aanteekenen, trekkende door 't Leger, wierdt 'er met zulk eene toejuiching ontvangen, dat ze eer als verwinnaares, dan als overwonnen de Stad scheen te verlaaten. 's Daags naa de bemagtiging van *Doornik* deedt PARMA eene staatelijke intrede, en stelde thans tot Bisschop MAXIMILIAAN VAN MORILLON, Proost van *Aire*, Groot Aardsdeken te *Mechelen*, die de zaaken des Kardinaals VAN GRANVELLE, zints deszelfs vertrek uit de Nederlanden, hadt waargenomen. Niet zo gelukkig slaagde de toeleg op

Ber-

Bergen op Zoom, in den afloop des Jaars ondernomen. Eigenaar van 't Markgraaffchap was thans JAN VAN WITHEM, *Heer van Beerfele*, woonagtig, buiten bewind, op zijn Huis te *Wouw*, en misnoegd op de Staaten, omdat deeze de Stad bezet hadden met eenige Franfche Vaandels. Om deeze te verrasfen en de Stad aan PARMA te leveren, ontworp hij eenen aanflag, door 'er eenige manfchap binnen te brengen; doch deeze vondt 'er haaren dood of gevangenis, doordien zij, onkundig van den weg, door 't vraagen na denzelven, zich zelven verriedt. De overwinst van 't Slot *Wouw* was al de vrugt van den dood van zeventig en de gevangeneeminge van honderd Soldaaten.

Niet flegts door wapenen, maar ook door fchrijven, zogt de Landvoogd de Staatsgezinde Steden zijner heerfchappije te onderwerpen. Dit deedt hij in den aanvang des Jaars 1582, ter gelegenheid van den bedoelden doodlijken fchoot, geflaakt door eenen JAN JAUREGUI op het hoofd des Prinfen VAN ORANJE. De Landvoogd, waanende of geloovende, dat zijne Doorluchtigheid aan de wonde was geftorven, liet, in de maand Maart, brieven afgaan aan de Wethouders van *Antwerpen*, *Brusfel*, *Gent*, *Brugge*, *Oudenaarden*, *Bergen op Zoom* en andere Steden, behelzende aanbod van zijne hulpe, om zich met den Koning te verzoenen, en alzo vergiffenis te bekoomen van de misleidingen van ORANJE, welken hij den eenigen oorfprong der gemeene elenden noemde. Ten gelijken oogmerke fchreef hij ook aan den Admiraal VAN TRESLONG; doch alles zonder vrugt. Meer verbitteringe tegen *Spanje*, dan zwenken in 't houden met den Prins, wrogt de alomme gevloekte Vorftenmoord.

De Hertog VAN PARMA dit middel hebbende zien te niet loopen, befloot een kragtdaadiger te werk te ftellen. In 't begin van April trok hij te velde, zo 't fcheen om *Meenen*, doch in waarheid om *Oudenaarden* te belegeren. Op den achtften der maand verfcheen hij voor de Stad. De Bevelhebber daar binnen, FREDRIK VAN DER BORGH, misleid door den gewaanden toeleg op *Meenen*, hadt zijne bezetting verzwakt, door eenig volk derwaarts te fchikken, dat onderfchept en geflagen was. De geheele wagt beftondt dus, boven de Burgers, in vierhonderd knegten. Nogthans wierdt het beleg traaglijk

lijk voortgezet, voornaamelijk door de onbekwaamheid van PARMA's volk tot het delven van Mijnen en het opwerpen van Batterijen. De hoop op ontzet, waar mede de Stedelingen gevoed wierden, schraagde hunnen moed, in 't doen van uitvallen en afweeren van bestormingen. Eindelijk ontving de Landvoogd een deel Bergwerkers uit *Boheemen*, nevens eene versterking van drie duizend man, deels Hoogduitschen, deels Bourgondiers, geworven op bevel des Konings. Nu was de vijand de Stad te magtig, en moest deeze zich overgeeven; bedingende, egter, beter voorwaarden dan men had kunnen vermoeden. De Bezetting mogt uittrekken met geweer en pakkaadje, doch in geene drie maanden tegen den Koning dienen. De Burgers moesten zeventig duizend guldens voor rantsoen betaalen, binnen eene maand. De Onroomschen, mids vooraf de Kerken hermaakt hebbende, hadden vrijheid om te gaan, werwaarts zij wilden, met vergunning van een Jaar tijds, tot verkoop hunner goederen.

Naa de bemagtiging van *Oudedaarden*, voorgevallen op den vijfden Julij, en een deel zijns volks den Graave VAN MANSVELD gelaaten hebbende, trok FARNESE op, om de Staatschen te bestooken. Deeze lagen verschanst niet verre van *Gend*, en wel zo vast, dat men 't ongeraaden oordeelde, op hen eenen kans te waagen. Niets anders rigtte hij dus uit, in deezen oord, dan de verovering van de Sterkten *Gavre* en *Kastenet*. Intusschen vonden de Spaanschgezinde Roomschen, in *Antwerpen*, door bedreiging van ballingschap, zich genoodzaakt, den Hertoge van ANJOU, bij de Algemeene Staaten tot Landheer aangenomen, den eed van getrouwheid te zweeren. PARMA, zulks verstaan hebbende, uit vreeze dat wanhoop aan 's Konings genade hen den Staaten volkomen zou doen toevallen, wierdt hierom te raade, bij Plakaat te doen afkondigen, dat hij hun den gedwongen eed nimmer ten kwaade toerekenen wilde, noch daarom van hunne getrouwheid kwaade gevoelens zoude hebben.

Omtrent deezen tijd hiedt de Landvoogd eene algemeene monstering van alle zijne Troepen, zo in de Steden en Sterkten, als te Velde. Men telde 'er zesenvijftig duizend vijfhonderd vijftig Knegten, en drie duizend vijfhonderd zeven-

en-

endertig Ruiters; zij kostten, maandelijks, aan den Koning, zeshonderd tweeënveertig duizend driehonderd zevenënvijftig guldens, behalven nog een derde gedeelte dier somme, welke aan het onderhoud van den nasleep wierdt besteed. Nogthans klaagde PARMA, dat hij niet meer dan dertig duizend man konde te velde brengen, ter zaake van de menigte Steden en Blokhuizen, welke hij moest bezetten. Eene merkelijke dunning ontstondt 'er nog onder deeze benden, in den afloop deezes Jaars. Naa de bemagtiging van verscheiden plaatzen, van meer en min aangelegenheids, bestondt de Landvoogd eenen kans te waagen op *Brussel*, en bragt daartoe zijn Leger in dat Gewest. Doch hij liep hier zijn eigen onheil in den mond. De Stad was rijklijk voorzien van weerbaare mansschap en noodige mondbehoeften, en overzulks het bezetten der toegangen van geene vrugt. Ja hij vondt zich zelven welhaast in groote benaauwdheid, vermits, agter zijnen rug, *Artois* en *Henegouwen* afgegeeten, en Frankrijk geslooten was. Zijn zoeken om in het Land van *Waas* door te dringen, wierdt hem belet door den Hertog VAN ANJOU. Hier bij kwam (het was in de maand November) het hoog opzetten van het Winterwater, nog meer gezwollen door het openen van Sluizen en het doorsteeken van Dijken. Krankheid en kommer vermeerderden dagelijks in 't Leger des Landvoogds, wien telkens veelen afstorven, of ontliepen na den kant des Hertogs. Dies brak hij op, om het volk de winterlegeringen te doen betrekken, met agterlaating van zevenhonderd zieken, in den omtrek van *Brussel*.

PARMA, in den aanvang des Jaars 1583, door Brieven, *Gent* en andere Steden, vrugtloos hebbende zoeken om te zetten, opende zijne Krijgsbedrijven met eenen aanslag op *Eindhoven*, door den Graaf VAN MANSVELD; welke nog in die zelfde maand de Stad meester wierdt, onder belofte, aan de bezetting, van vrijen uittogt met pakkaadje, volle geweer en vliegende vaandels. Niet dan naa het doorstaan van de uiterste elende, hadt men te *Eindhoven* tot de overgaaf besloten. Nog verscheiden andere Plaatzen gingen aan den Graave over. Intusschen hadt de Landvoogd zijn Heir in drie hoopen verdeeld. Doch vernomen hebbende, hoe 't Staatsche Leger, we-

onder den Maarſchalk BIRON, merkelijke ſchaarsheid heerschte, verzamelde hij zijne benden, en trok na *Rozendaal*, met oogmerk om zijnen vijand ſlag te leveren. Bij *Steenbergen* wierden de Troepen handgemeen, op den zeventienden Junij, en vogten tot 's avonds ten tien uure, met bijkans even groot verlies aan wederzijde, van meer en min vierhonderd man. Door den val van zijn paerd, hadt de Staatſche Veldheer hier zijn been gebroken. PARMA, 's anderendaags, zijn Leger in tweeën gedeeld hebbende, belegerde met den eenen hoop *Heerentals*. Een uitzigt op *Duinkerken* deedt hem het beleg opbreeken, en na die Stad trekken, welker hij in de maand Julij meester wierdt, en voorts van *Nieuwpoort*, *Veurne*, *Dixmuiden* en eenige andere Steden. Terwijl de Landvoogd voor *Tperen* lag, ſtelde hij eenen Raad van Admiraliteit in, en maakte ſchikkingen op de Scheepvaart. De Havens van *Duinkerken*, *Grevelingen* en *Nieuwpoort* zette hij open voor alle volken; zelfs de Hollanders, Zeeuwen en Frieſen, die de Staatſche zijde volgden, mogten 'er koomen handelen, zo wel als des Konings Onderdaanen in hunne Gewesten, mids betaalende verlofgeld. Daarenboven zondt hij eenige Oorlogſchepen in Zee, om den Staatsgezinden ook langs dien weg afbreuke te kunnen doen. Voor de Maaze vielen hun eenige Vaartuigen in handen.

Bekend is het ontijdig einde des Prinſen, VAN ORANJE, in den jaare 1584. Uit de bekentenisſe des moordenaars bleek duidelijk, dat het gruwelſtuk niet buiten kennisſe van den Prinſe VAN PARMA was omgegaan. Bij zijne tweede pijniging, beleedt hij, zijn voorneemen aan den Landvoogd geopenbaard te hebben, die hem bij den Raadsheer van ASSONVILLE hadt geweezen, en dat deeze hem vermaand hadt, indien hij betrapt wierdt, den Prins VAN PARMA niet te moeten noemen. In een ander verhoor, volhardde hij, buiten pijn, bij deeze bekentenisſe, met bijvoeging uit den Raadsheer verſtaan te hebben, dat PARMA den toeleg prees, en hem 't loon, in den Ban, eertijds tegen ORANJE uitgeloofd, bezorgen zoude.

Naa het bemagtigen van zo veele Plaatzen, van meer en min gewigts, ſtondt PARMA, rustende op de behaalde voordeelen, na hooger geluk. *Gend* was nu bijkans drie vierendeel jaars door

hem ingeflooten geweest, wanneer men, daar binnen, uit benaauwdheid en kommer, te raade wierdt, met den Spaanfchen Veldheer in onderhandeling te treeden. Draaglijk waren de voorwaarden des verdrags, doch de Onroomfchen daar bij genoodzaakt, de Stad te verlaaten. Om de Gentenaars te ftreelen, meldde hij hun, in gefchrifte „ dat hij hen aanzag voor „ nieuwlings geboorenen, door 't werk deezer verzoeninge, „ en hen voortaan niet als Landvoogd wilde handelen, maar „ gelijk een vader de vrugten zijner lendenen."

Thans meester van genoegzaam heel Vlaanderen geworden, befloot de Prins VAN PARMA, met alle zijne magt op *Antwerpen* aan te vallen. Het grof gefchut van *Gent* en andere plaatzen deedt hij op het Slot *Beveren* brengen, en maakte dit, en het Dorp *Melfen*, tot den ftapel van zijne Mondbehoeften. Wijders deedt hij, meer dan drie mijlen wegs, eene Vaart graaven, om zijne noodwendigheden, van *Gent* af, te fcheep te kunnen vervoeren. Op den Brabandfchen bodem lag zijne meefte magt, te *Staabroek*, onder Graaf PIETER ERNST VAN MANSVELD. Ondanks deeze voorzorge, kwam 'er, nu en dan, rijklijk toevoer van leevensmiddelen, binnen de Stad, daar men thans ongeveer vijfentachtigduizend eeters telde. PARMA, voorziende, hier handen vol werks te zullen hebben, bragt, met ongelooflijke moeite, van *Dendermonde* tot in de Schelde, wel tweeëntwintig *Pleiten*, zekere platte Vaartuigen. Hij wilde zich daar van bedienen, tot het leggen eener Schipbrugge, tusfchen twee Schanzen, ter wederzijde der Riviere opgeworpen, de eene ST. PHILIPS, aan den Brabandfchen, de andere ST. MARIA geheeten, aan den Vlaamfchen oever. Een anderen Schans bouwde hij, tot dekkinge van den Kouwenfteinfchen Dijk. Onder dit alles zondt PARMA eenen minnelijken Brief, op den dertienden November des Jaars 1584, aan de Wethouderfchap der Stad, om dezelve tot onderhandeling te brengen. Met even veel beleefdheids zondt deeze tot antwoord, dat zij gezind was de vijandlijkheden te ftaaken, mids 'er de Hertog insgelijks van afzag, en vrijheid van Geweeten gunde. Ligt begreep men evenwel, dat zulks niet zou worden ingewilligd.

Te

Te gelijk met dat van *Antwerpen*, hadt de Landvoogd het beleg van *Brusfel* om handen. Naa lang vrugtloos hoopens op ontzet uit *Frankrijk*, tradt dit in onderhandeling, op den tienden Maart des Jaars 1585. Met de Regeering en Burgerij, en met de Bezetting, wierdt ieder een afzonderlijk Verdrag getroffen. Bij het eerfte verworven de Onroomfchen verlof om nog twee jaaren in de Stad te mogen blijven woonen, mids geene ergernis geevende door 't oeffenen van hun geloove. Ten zelfden tijde verklaarde de Landvoogd, *Antwerpen*, *Bergen op Zoom*, *Mechelen* en andere Steden, in gelijke genade te willen aanneemen.

Midlerwijl hadt de Landvoogd, naa zes maanden timmerens, zijne Brug over de *Schelde* voltooid. Van de beide oevers af, tusfchen de Schanzen *St. Maria* en *St. Philips*, zag men zwaare paalen geflagen, tot dat zij vijftig voeten in 't flijk en water ftonden. Zamengevoegd met leggers en gedekt met planken, vernaauwden zij den doorvaart, meer dan duizend voeten. Het midden, wijd dertienhonderd voeten, wierdt geftopt door tweeëndertig Pleiten, leggende de eene omtrent twintig voeten van de andere, en te zamen vastgemaakt met masten, die insgelijks een vloer van deelen droegen. Elk fchip hadt, ter wedereinde, een Stuk Gefchut, en een Anker tegen Eb en Vloed; voorts dertig man, tot befcherminge, en om de touwen te vieren of aan te haalen. De Brug was breed genoeg voor tien man zijde aan zijde, doch fprong in 't midden een weinig uit, om te dienen tot eene wapenplaats. Tot Borstweering diende eene dubbele heining van planken, met aarde daar tusfchen geflampt. Nog geen Musketfchoot van de Brug, en evenwijdig daar mede, lagen Vlotten van Masten, niet zeer digt gevoegd, opdat de Schepen te moeilijker daar over zouden raaken; 't welk nog meer bezwaarlijk wierdt gemaakt door een beflag van ijzeren pennen.

Leed deedt het de Staaten, dat dit werk, tegen hunne verwagting, zo veel vastheids hadt bekoomen, en waren zij nu op middelen bedagt om het te vernielen. Meenig een boodt daar toe zijnen dienst aan. Geen beter raad vondt men, dan dien van FREDRIH GANNIBELLI, eenen Italiaan, zints eenige jaaren te *Antwerpen* woonagtig. Hoewel zijn eisch hooger

liep, gunde hem de Wethouderſchap, om eene proeve te neemen, tien Pleiten, en twee Schepen, *de Fortuin* en *de Hoop*, ieder van dertig lasten. Den bodem van elk Schip liet hij bedekken met zwaare planken, en daar op metzelen, van groote witte ſteenen, een Bak van vijf voeten dik, lang van binnen veertig, wijd en diep drie voeten en een halven. Voorts ſtonden in de Bakken, zesduizend ponden kruids in de eene, zevenduizend vijſhonderd in de andere; dekkende alles met eene ſchuin en ſcherp toeloopende Roeve, zes voeten dik, van groote blaauwe Zarkſteenen, om de Kogels te doen afſtuiten. De Bakken hadden verſcheiden gaten; in die van de eene wierden lonten gehangen, afgemeeten naar den tijd, dien men der Koole zoude gunnen om tot het Kruid te kruipen. Aan de Bak in 't Fortuin was een Vuurſlag gemaakt, om, door middel van een Raderwerk, ter bevolene ſtonde te ontſpringen. Op den vierden April, wierden de *Helſche Branders* (zo noemde men de twee Schepen) nevens tweeëndertig platte Vaartuigen, met het vallen van den avond, van *Antwerpen* den Stroom afgezonden.

De Spaanſchen, van deeze toerusting verwittigd, doch van 't geheim onkundig, begaven zich op de Wallen hunner Sterkten, om te kijken. Zelf de Prins VAN PARMA, van veel Adels verzeld, nam gang na de Brug; allen in den waan, dat de toerusting enkel was ingerigt om de Brug in brand te ſteeken. Een Spaanſche Vaandrig, die verder zag, raadde den Veldheer, zich van daar te verwijderen. En, inderdaad, ter goeder uure. Want naauwlijks hadt hij zich geborgen binnen den Schans *St. Maria*, of het ſchip de *Fortuin* ſprong aan ſplinters. *De Hoop* borst kort daar naa. Van den ſlag overliep de Rivier haare oevers, en daverde de aarde, wel drie mijlen in het rond. De zwaare ſteenen, hemelwaarts geſpat, maakten, door hunnen val, gaten in den grond van acht of negen voeten. De Prins VAN PARMA zelve wierdt ter aarde geſmeeten, die, tot zich zelven gekoomen, ſtraks zijnen degen trok, even als ware de vijand bij de hand geweest, en voorts na den oever der Riviere ſnelde. Hier zag hij het ſchouwſpel van de gedeeltelijk verbrijzelde Brug, en het nog veel akeliger van eene menigte gekhotte en verbrijzelde Lijken, en van zieltoogenden, tot hun on-

geluk

geluk den dood ontkoomen. Onder de gefneuvelden, ten getale van vijfhonderd, telde men, nevens andere Spaanfche Grooten, GASPAR ROBLES, *Heer van Billij*, weleer Stadhouder van *Friesland*, en in dat Gewest nog vermaard om een heerlijk ftuk werk, het leggen van eenen Dijk tegen de woede der Zee. Men vondt zijn Lijk, geklemd tegen een paal, en daar aan vast met de gouden Keten, welke hij gemeenlijk om den hals plagt te draagen. Magtige moeite hadt, onder dit alles, de Veldheer, om het verloopen der zijnen te voorkoomen, uit vreeze van de vijandelijke Vloot ftraks op den hals te zullen krijgen. De zelfde bangheid onder een onverzaagd gelaat verbergende, hieldt hij de zijnen ftaande, tot dat hem 't hart ruimer wierdt, toen hij niemand zag opdaagen. Men geeft hier van voor reden, de onkunde der Antwerpenaaren, misleid door de afgezondene manfchappen, welke de vreeze te rug dreef, en boodfchapten dat de Helfche Branders geene uitwerking gedaan hadden. Eerst drie dagen laater wierden zij uit hunne dooling verlost.

PARMA, dit tijdverloop te baate genomen hebbende, herftelde den geleeden ramp, door de Ponten der Brugge in diervoege zamen te voegen, dat zij zich in 't midden ontfluiten konden, even als twee Deuren, en alzo doortogt verleenen aan de Branders, in gevalle men, van 's vijands zijde, mogt goedvinden, dezelven wederom op hem af te zenden. Daarenboven verfterkte hij zich beter op den Kouwenfteinfchen Dijk, op welken de Staatfchen eens en andermaal eenen aanval deeden. In eenen derzelven, die gefchapen fcheen om PARMA uit zijne fterkte te verdrijven, verfcheen hij zelve op den Dijk. Naa eene ernftige aantpraak, vliegt de Veldheer, alleen met Zwaard en Rondasfe gewapend, op de Staatfchen in. Dit voorbeeld hadt kragt. Een drom van Edelen, PARMA's medgezellen, volgt den Prins om zijnen perfoon te befchutten. De Gemeenen, blaakende van moed, ftreeven voort, op 't geleide hunner Overften. Bloedig en wakker was de ftrijd aan wederzijde. Meer dan eens noodzaakten de Staatfchen het volk van PARMA te rug te deinzen. 't Verloopen van 't Getij deedt hunnen moed zakken: te dieper, toen zij eenige Schepen zich zagen wegpakken. Andere, de-

zelven op 't ſpoor willende volgen, raakten grond. Dit beſliste de zege aan den kant des Veldheers. Meer dan veertienhonderd man verlooren de Staatſchen op dien dag. Voor het behouden der overhand leide PARMA eene plegtige dankbetuiging af aan Gode, in eene Kapelleken binnen *Mansveldsoord*. 's Anderendaags bezigtigde hij een houten Blokhuis, op een Vlot van balken gebouwd, door de Staatſchen, op wiens uitwerking zij zo groot vertrouwen geſteld hadden, dat het den naam van *Fin de la Guerre*, of *Einde des Oorlogs* hadt bekoomen. Op 's Veldheeren bevel, wierdt het, als nutteloos, geſloopt.

Naa het verlies van den Kouwenſteinſchen Dijk, hadden die van *Antwerpen* geene andere ſterkte, aan de zijde der Brugge, en dienſtig om die te beſchadigen, dan den *Boeveſchans*. 't Verlies hier van volgde ſpoedig op het laatſte. Hier bij kwam ſchaarsheid van leevensmiddelen in de Stad. Die 'er 't opzigt over hadden, kwamen des hunnen nood klaagen aan de Wethouderſchap; van welke de Heer van ST. ALDEGONDE de eenige was, die den handel met den vijand afkeurde, op welken de Gemeente ernſtig drong. Eindelijk bewilligde hij, om door bijzondere perſoonen te doen beproeven, of de Landvoogd, aan de Onroomſchen, vrijheid van Godsdienst zoude willen verleenen, en ſchreef daar over eenen Brief; die onbeantwoord bleef. Voor 't oproerig dringen van 't Graauw bezwijkende, begaf ST. ALDEGONDE, van drie anderen verzeld, in den avond van den negenden van Julij, zich na het Leger van PARMA, die hem, 's anderendaags, ten gehoore toeliet, ter maaltijd onthaalde, en naa dezelve, met den Burgemeester, een uur lang, een afzonderlijk geſprek hieldt. De last der Afgevaardigden hieldt in, eene algemeene verzoening te bewerken, en zonder dezelve de Stad niet te mogen overleveren. Doch de Landvoogd, geen ſmaak in deeze voorwaarde vindende, vervolgde de vijandlijkheden, en bragt, door het winnen van verſcheiden Schanzen, en van de Stad *Mechelen*, die intusſchen aan hem overging, die van *Antwerpen* in zulk eene engte, dat ze, ten laatſte, tot eene afzonderlijke onderhandeling beſlooten. ALDEGONDE, nevens twintig Afgevaardigden uit de Wet, de Gilden en de Schutterijen, ver-

vervoegden zich, in 't midden van de maand Augustus, bij den Veldheer te *Beveren*. Bij het Verdrag, op den zestienden en volgenden dag der gemelde maand getekend, keerde *Antwerpen* weder tot 's Konings gehoorzaamheid. Volgens hetzelve mogt geen andere dan de Roomsche Godsdienst binnen de Stad geoeffend worden, en moest dezelve, om 't Krijgsvolk te vergelden, vierhonderdduizend Guldens opbrengen. De Landvoogd, zijnde weinige dagen vóór de voltrekking des handels, met de Orde van het Gulden Vlies staatelijk omhangen, deedt, op den zevenëntwintigsten Augustus, eene plegtige intrede binnen *Antwerpen*, daar hij den achtsten der volgende maand de Wet verstelde. Met regt deedt PARMA, uit blijdschap over de behaalde zege, drie dagen agter een, alle de klokken luiden, in eene Stad, zo nuttig voor der Staaten Kasse, dat men 'er, eer zij belegerd wierdt, vijftigduizend Guldens ter weeke voor de Gemeene Middelen van Verteeringe hadt gebooden.

PARMA, in de hoop dat het verlies van *Antwerpen* eenen algemeenen schrik zoude baaren, deedt Brieven in verscheiden Steden strooien, waar bij hij dezelve, zo met glimpige beloften, als door het vertoonen van de zwakheid haarer partije, te hemwaarts zogt te lokken. Doch hij bereikte hier mede niet zijn doelwit, maar hadt, daarentegen, het verdriet, dat tweeduizend Waalsche Knegten, gelegerd in het Land van *Waas*, aan 't muiten sloegen, eischende afrekening en volle betaaling van agterstallige soldije. Dit bragt hem, bij gebrek aan geld, in zwaare bekommering, deels omdat de muitelingen dreigden, zich in dienst der Staaten te zullen begeeven, deels omdat 'er een gerugt liep van hun heimelijk verstand met eenige Hopluiden van hunnen landaart, die binnen *Antwerpen* lagen. Om het dreigende gevaar te ontgaan, versterkte hij de Bezetting dier Stad, en streelde de Waalen met lof, goede woorden en beloften, hen tevens doende bewaaken door een goed getal van Spanjaards en Italiaanen. Eindelijk stelde hij den dreigenden hoop te vrede met vier maanden soldij, de eene helft in geld, de andere in klederen.

Den Veldtogt van het Jaar 1586 opende de Landvoogd met het beleg der Stad *Graave*. Op den twaalfden Maij ver-

ſcheen hij, in eigen perſoon, voor dezelve, en maakte zo een hevig vuur, uit vierentwintig zwaare Stukken, dat hij de gemaakte openingen wijd genoeg oordeelde tot het doen van eenen aanval; die, egter, mannelijk geweerd wierdt. Een nieuwe aanval wrogt kleinmoedigheid onder de bezettelingen, en den voorſlag om in onderhandeling te treeden; tegen welken zeker Hopman DENYS DE CHARRETTE zich vrugtloos aankantte, met zeggen, liever dan met ſchande uit eene welvoorziene Stad te ſcheiden, met den kling in den vuist aan de ziele een eerlijken uittogt ten lichaam te moeten geeven. Bij Verdrag ging de Stad over, op den zevenden van Junij. Gelijk lot ondergingen, kort daar naa, de Steden *Venlo* en *Nuis*: voor welke laatſte Stad PARMA, in merkelijk gevaar raakte. Want als hij de Stad opgeëischt, en eenigen tijd van beraad gegund hebbende, de Vesten naderde, om de bezettelingen tot een ſpoedig beſluit te porren, wierdt 'er, onverhoeds, onzeker uit welken hoek, geſchooten: zulks hem en zijn gevolg de Kogels om de ooren ſnorden; zodat men 't voor wonder hieldt, dat hij 't leeven, immers het lichaam onverzeerd, daar af bragt. Dit voorval, intusſchen, hadt ten gevolge, dat *Nuis* met te meer hevigheids beſchooten wierdt, en men 'er meer ongeregeldheden pleegde, naa de verovering, dan gemeenlijk plaats hadt bij de bemagtiging van Steden door den Landvoogd; die, het moorden niet kunnende weeren, voor de eere der Vrouwen zorgde, door dezelve in eene Kerk op te ſluiten. In de verdeediging der Stad hadt de Overſte HERMAN FREDRIH KLOET eene zwaare wonde bekoomen, aan welke hij het bed hieldt, ten tijde van het overgaan. Eenigen van PARMA's Volk, in zijne Kamer gedrongen, vonden voor 's Mans Legerſtede zitten zijne Echtgenoote en twee haarer Zusteren, nog onkundig van den uiterſten nood. Naa een kort geſprek, wierdt hem de dood aangezeid, en hij vermaand, zich ſpoedig te bereiden. Vergeefs was zijne bede om lijfsbehoudenis, gebouwd op zijne verzekering, dat hij als een eerlijk Krijgsman zijnen pligt betragt hadt. Men antwoordde hem, dat hij, als zijnde in den Rijksban, den hals verbeurd hadt. Even vrugtloos als zijne bede, was 't verzoek om van den Prinſe VAN PARMA zelven gehoord te worden. Men worp hem eenen

ſtrop

ſtrop om den hals, worgde hem in zijn bedde, en hing hem aldus ten Venſter uit. Zijn Predikant, CHRISTOFFEL FOSSERUS VAN OPPENHEIM, en twee Hoplieden, daar gebragt, leeden gelijke ſmaad en ſmart. Inmiddels raakte de Stad in brand, welke den geheelen dag en volgenden nacht duurde, en een licht verſpreidde, dat men een half uur van daar konde zien te leezen.

Omtrent deezen tijd, of wat vroeger, hadt de Landvoogd, uit handen van ANTONI GRIMANI, Kamerling en Afgevaardigde van Pauſe SIXTUS DEN V, ten geſchenke ontvangen, nevens een loſtuitenden brief, een Zwaard en Hoed, gezegend naar de wijze der Roomſche Kerke. Met groote ſtaatelijkheid, in 't bijzijn van den Keurvorst van *Keulen*, den Hertog van *Gulik* en veele andere Grooten, ontving hij de gifte, in de Kerk van 't Klooster *Genadedal*, alwaar hij thans zijnen intrek hadt. Ten zelfden tijde omhing hij, van 's Konings wege, den Markgraaf VAN GUASTO, met het Ridderteken van het Gulden Vlies.

Meurs was de Stad, welke nu aan de beurt lag, om voor 's Veldheeren zegevierende Wapenen te zwigten. Zij deedt het, nevens de Sloten *Alpen* en *Krakau*. Van daar wendde hij zijn Leger na *Rijnberk*, en begon, op den dertienden Augustus, zich daar voor te verſchanzen. De Stad was wel voorzien van mondbehoeften, en hadt eene Bezetting van duizend Engelſchen, en ruim zevenhonderd andere Soldaaten, onder den Overſte MARTEN SCHENK en den Kolonel MORGAN. Intusſchen trok de Graaf VAN LEICESTER op *Zutfen* aan, welk het nog met Spanje hieldt. Eene dubbele zorge kwelde thans den Landvoogd: de eene, de vreeze voor ſtraks genoemde Stad, de andere, om door het opbreeken van 't beleg van *Rijnberk* zijne agtbaarheid te kwetzen. Zijn ſchrander vernuft deedt hem eenen middelweg inſlaan: *Rijnberk* geblokkeerd te laaten, en met een ander deel van 't Leger *Zutfen* te behouden. Zo gelukkig ſlaagde hij, in 't binnen brengen van voorraad, zelf t'eene reize van wel honderd wagens, dat de Engelsman zijn opzet vaaren liet. Thans zondt de Landvoogd zijne Benden in de Winterlegeringen, en reisde hij zelve na *Brusſel*, om 'er de Uitvaart zijns Vaders te houden. Te

weeten, OCTAVIO FARNESE, *Hertog van Parma en Piacenza*, was, op den achttienden September des Jaars 1586, zijne Gemaalin in 't graf gevolgd, overleeden in 't laatst van Januarij des zelfden jaars. In erkentenis der getrouwe dienften van den Vader genooten, deedt, kort daar aan, Koning PHILIPS aan den Zoone inruimen het Kafteel van *Piacenza*, 't welk, uit mistrouwen op OCTAVIO, langen tijd door Spanjaards was bezet geweest. Tevens bekwam de Landvoogd de Hertoglijke waardigheid.

Geduurende den Winter des Jaars 1587 was de loop van PARMA's voorfpoed niet gefchorst, maar het Slot *Wouw*, bij *Bergen op Zoom*, nevens de Stad *Deventer*, in Overijsfel, in zijne magt gevallen, hoewel beide door verraad. Laater dan naar gewoonte thans zijnen Veldtogt openende, zondt hij, dreigende de *Veluwe*, kwanfuis om daar langs in Holland te vallen, vierduizend Knegten en duizend Paerden, onder den Heer van HAUTEPENNE, na Gelderland. Doch zijne waare bedoeling was de Stad *Sluis*, en begon hij dezelve te belegeren op den elfden van Junij. Veele moeite was 'er vast aan de bemagtiginge van deeze Stad. Herhaalde uitvallen deeden den belegeraaren den moed der bezettelingen gevoelen; bij welken, door nood vroom geworden, men 't eenigen dage eene zeldzaame verandering van zeden befpeurde. „ In plaatfe (fchrijft „ HOOFT) der gewoonlijke wulpsheid, van woiteren, gache„ len, gabberen, golpen en brasfen, galmden de hutten van „ pfalmen, lofzangen, klaagliederen, en fmeekerijen; oft rui„ felden van onderlinge vermaanigen, gebeeden, en aanroeping „ Gods." LEICESTER, inmiddels, aangerukt om de Stad te ontzetten, wierdt door PARMA te rug gedreeven na *Ostende*; die voorts een ftuk Wals gewonnen hebbende, zulk eenen fchrik bragt onder de belegerden, dat zij zich overgaven, op een Verdrag, eerlijker dan de geboodene wederftand grond hadt gegeeven om te verwagten.

Niets merkwaardigs verrigtte de Hertog VAN PARMA, geduurende het Jaar 1587. Misnoegen onder de Bezetting van *Geertuidenberg*, in het volgende jaar gereezen, over wanbetaaling, maakte hem bedagt om 'er zijn voordeel mede te doen. Een heimelijke handel, ten dien einde aangevangen, wierdt ont-

ontdekt, en geſtraft aan eenen Staatſchen Hopman en een gemeen' Soldaat. 't Muiten ging nogthans zijnen gang: waarom Prins MAURITS derwaarts trok, om de Stad tot reden te brengen. Op den laatſten van Maart begon hij de Stad te beſchieten, en dreigde ſtorm te zullen loopen. Doch de Bezetting, weetende dat PARMA in aantogt was, voorkwam dien ramp, door eene looze handeling en verzoek van beraad, welke zij zo lang wist te rekken, tot dat het Spaanſche Leger zich voor de Stad vertoonde. Toen trok Prins MAURITS af, en wierdt de Hertog meester van *Geertuidenberg*, voor vijftien maanden ſoldije aan de Bezettinge, en toezegging van de voorgaande Vrijheden aan de Burgerije, mids dezelve niet ſtreeden met de gehoorzaamheid, den Koning verſchuldigd.

Tot nog toe hadden des Landvoogds Krijgsverrigtingen zich tot de vaste kust bepaald. De uitrusting der zo genaamde *Onverwinnelijke Vloot*, in Spanje, met oogmerk om op Engeland eenen kans te waagen, bewoog hem, ook van zijnen kant daar toe mede behulpzaam te zijn. In *Vlaanderen* verzamelde hij een Leger van dertigduizend man, om geſcheept te worden, in de Haven van *Duinkerken*, in achtentwintig Oorlogſchepen. Het Volk en den voorraad voerde hij na de Schepen, en vierhonderd platgebodemde Vaartuigen, langs onderſcheidene Vaarten, met voordagt ten dien einde gegraaven. De Vloot liep in Zee, doch zonder nut tot het bedoelde oogmerk. PARMA, hier over verdrietig, om geene vergeefſche moeite gedaan te hebben, liet zich overhaalen, om het beleg te ſlaan voor *Bergen op Zoom*, de eenige Staatſche Stad in *Braband*. Om de Stad van den waterkant van al het noodige te voorzien, was zeer gelegen het Land van *Tholen*, als zijnde ſlegts door eenen arm van de Schelde, de *Vosſemaar* genaamd, van de vaste Kust geſcheiden. Na 't Eiland *Tholen* zondt hierom de Landvoogd een goed getal Krijgsknegten, tot het doen van eene landing; die, egter, hun belet wierdt door den Graaf VAN SOLMS, Bevelhebber van het Eiland.

Dus het hoofd geſtooten hebbende aan den Waterkant, beſloot de Hertog aan de Landzijde zijnen ſlag wisſer te neemen. In 't laatst van September vertoonde hij zich voor de Stad.

Op

Op den *Noordschans*, tusschen de Stad en de Schelde gelegen, deedt hij den eersten aanval. Het mislukken daar van deedt hem de toevlugt neemen tot omkoopinge; waar in hij insgelijks zijn doelwit miste. Naa een verlies van bij de duizend man, en om de veelvuldige herfstregens, brak de Hertog het beleg op, in het begin van November, eenige dagen voor dat *Bon* aan hem overging; 't welk hij, zints de maand Maart deezes jaars, door den Prins VAN CHIMAI belegerd hadt gehouden. *Wagtendonk* volgde eerlang dit voorbeeld.

Door deeze bemagtigingen de handen ruimer, en over meer Krijgsvolk hebbende te beschikken, besloot PARMA het beleg van *Rijnberk* met meerderen ernst door te zetten, 't welk nu bijkans twee jaaren hadt geduurd. Eene merkelijke versterking, door de Staaten daar binnen gebragt, was oorzaak, dat *Rijnberk* het nog hieldt tot in den Jaare 1590, eer het aan den Hertog overging.

Onder dit alles stortte PARMA in eene zwaare ongesteldheid, om welke te verdrijven hij de Wateren te *Spa* ging gebruiken. Zommigen zogten de oorzaak zijner ziekte in mismoedigheid over het mislukte beleg van *Bergen op Zoom*, anderen in vergif, hem door de Spanjaards zelve toegediend; veele van welke op hem misnoegd waren, omdat hij de onderneeming der Spaansche Vloot op Engeland niet kragtdaadig ondersteund hadt. Zo hoog liepen de lasteringen zijner vijanden, dat hij het noodig vondt, zich deswegen te verdeedigen ten Spaanschen Hove; met dien gewenschten uitslag, dat hij, tot op zijnen dood, deszelfs gunst bleef behouden.

Tegen het einde des Jaars 1590 vertrok de Hertog VAN PARMA na *Frankrijk*, op uitgedrukten last van Koning PHILIPS, met het grootste gedeelte van zijn Leger, om zich tegen HENRIK DEN IV te verzetten. Graaf PIETER ERNST VAN MANSVELD zou, midlerwijl, het hoog bewind der Nederlandsche zaaken in handen hebben, en deszelfs Zoon KAREL over den Oorlog de hoofdbestelling voeren. Eer nog de Hertog op weg sloeg, ontving hij eene bezending van wegen de Rijksvorsten, klaagende over schending van den Duitschen bodem door zijne Troepen, en deswegen vergoeding vraagende. PARMA gaf hun

trotsch

trotsch beſcheid; onder andere voerde hij hun te gemoet, dat ze de geleedene ſchade gewillig behoorden te draagen, aangezien hun dezelve tot voorſtand en handhaavinge van den Ouden Godsdienst was aangedaan.

Niet geheel vrugtloos was des Hertogs optogt na Frankrijk. *Parijs* wierdt naauw ingeſlooten gehouden door Koning HENRIK; 't gelukte den Landvoogd, het beleg te doen opbreeken. Doch toen hij, vervolgens, in verſcheiden Steden, Bezetting wilde brengen, vondt hij zo weinig vertrouwen bij de Gemeente, dat hij nergens wierdt toegelaaten. Eene andere onaangenaamheid ondervondt hij op zijnen terug togt, welken hij moest neemen midden door het vijandelijk Leger. Bij gebrek aan betaalinge, waren de Bezettingen van verſcheiden Nederlandſche Steden aan 't muiten geſlagen; 't leedt een geruimen tijd, eer deeze zich tot reden lieten brengen. Naa zijne wederkomst zondt hij den Prins VAN ASKOLI, met eenige benden, na Frankrijk, om den Hertog VAN MAYENNE, tegen Koning HENRIK, te onderſteunen.

In ſlegten ſtaat, en onmagtig tot onderneemingen van eenige aangelegenheid, bevondt zich thans de Hertog VAN PARMA. Behalven de verzwakking van zijn Leger, door de ſtraks gemelde verzending van Troepen, heerschte onder de overigen een algemeene geest van muiterije, zelf tot in *Gelderland* en de Provincie *Groningen*. De Stad van dien naam was thans belegerd door Prins MAURITS. Om haar te hulp te koomen, hadt de Hertog een plan beraamd; doch de woestheid der wegen, derwaarts leidende, vernomen hebbende, ſtelde hij zijn voorneemen ter zijde, en ſloeg het beleg voor *Knodſenburg*, eene Sterkte, onlangs door Prins MAURITS, aan de Maaze, tegenover *Nieuwmegen*, gebouwd. Doch hij moest wel haast het beleg opbreeken, zints de komst van gemelden Prinſe, die hem, met groot verlies, van daar deedt verhuizen. Uit ſpijt over deeze mislukking, ſtortte hij van nieuws in eene ongeſteldheid, die hem andermaal de toevlugt deedt neemen tot de wateren van *Spa*, terwijl zijne Krijgsbenden de Winterlegeringen betrokken.

De Lente des volgenden Jaars 1592 was reeds een goed deel verloopen, en de Hertog nog niet herſteld van zijne zuk-

zukkelinge, wanneer hij, andermaal, den togt na *Frankrijk* ondernam, tot ontzet van *Rouan*, belegerd door Koning HENRIK DEN IV, gesterkt met Staatsche benden. 't Gelukte hem, den Koning het beleg te doen opbreeken; waarnaa hij den weg insloeg na *Parijs*, omtrent welke Stad verscheiden schutgevegten voorvielen. Doch vermids 'er niets beslissends gebeurde, keerde PARMA eerlang te rug na de Nederlanden, en voorts na *Spa*, om zijne nog wankele gezondheid verder te herstellen. Zijn verblijf aldaar was thans van korten duur. Van Koning PHILIPS bevel ontvangen hebbende, om zijnen togt na *Frankrijk* te hervatten, sloeg hij derwaarts op weg, ondanks zijne aanhoudende ongesteldheid, in 't einde van October des boven genoemden jaars. Hoewel het Leger *Frankrijk* introk, zette hij den togt niet verder voort dan tot *Atrecht*. Hier zukkelde hij de gantsche maand November. Op den tweeden December overviel hem eene zo zwaare slaauwte, dat hij den volgenden dag overleedt. Zijne langduurige ongesteldheid is niet gunstig aan 't vermoeden derzulken, welke zijnen dood stellen op rekening van vergif, zonder dat zij evenwel de persoonen noemen, welke het hem zouden hebben toegediend. Meer waarschijnlijkheids heeft de meening, welke de oorzaak van zijne sleepende onpasselijkheid en daar op gevolgden dood zoekt, in de kanskeering van het Krijgsgeluk, 't welk, naa eene gunst van etlijke jaaren, in de vijf laatste hem den nek hadt toegekeerd. Veertien jaaren hadt de Hertog VAN PARMA over de Nederlanden de algemeene Landvoogdij geoeffend.

Zie BOR; VAN METEREN; HOOFT, enz.

PASOR, (GEORGIUS) gebooren in het *Herbornsche*, doch in welk jaar, vinden wij niet aangetekend, bekleedde het ampt van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Hebreeuwsche taale, te *Herborn*, geduurende den tijd van negentien jaaren. Naa verloop van dezelve verkoozen hem de Verzorgers van het Friesche Hoogeschool, tot het geeven van onderwijs in de Griekische taale. Hij eindigde aldaar zijne dagen, in den Jaare

1637.

1637. Van 's Mans naarstigheid getuigen verscheiden Schriften, meest dienende ter ophelderinge of verstand van het Nieuwe Testament. Uit zijn huwelijk, reeds op zijne eerste standplaats aangegaan, was hem aldaar gebooren,

PASOR, (MATTHIAS) in den Jaare 1599. Den grond zijner volgende vermaardheid leide hij te *Heidelberg*. Om te ruimer bestaan te hebben, woonde hij aldaar, een tijd lang, bij een vermogend' Burger, als Leermeester van deszelfs kinderen. De Wijsbegeerte en Wiskunde waren de weetenschappen, op welke hij zich voornaamelijk toeleide. Ook in deeze, als mede in de Hebreeuwsche taale, gaf hij, bovendien, onderwijs aan eenige Jongelingen. Naa verloop van tijd wierdt PASOR, in de gemelde Stad, het Hoogleeraarampt in de Wiskunde aangebooden. Om de Oorlogsrampen, welke ook op zijn verblijf nederdaalden, vondt hij zich genoodzaakt, naa verloop van twee jaaren, zedert zijne aanstelling, die Plaats te verlaaten. Zedert leide hij een zwervend leeven, doch onthieldt zich meest in Engeland, aan 't Hoogeschool te *Oxfort*, afzonderlijk onderwijs geevende in de Godgeleerdheid en Oostersche taalen. Hij verkoos dien leevensstand, boven eenen anderen, hem aangebooden door den vermaarden Ierschen Aardsbisschop USSERIUS, die, met de belofte van een Jaargeld, boven vrije tafel, hem na *Ierland* zogt te lokken. Zedert wierdt hij beroepen, ten gemelde plaatze, tot Hoogleeraar in de Oostersche taalen. Drie jaaren bekleedde hij deezen post, om dien te verwisselen met het Hoogleeraarampt in de Wijsbegeerte te *Groningen*. Het onderwijs in de Wiskunde, en naderhand in de Godgeleerdheid, wierdt hem, naa verloop van eenige jaaren, aanbevolen. PASOR overleedt in den Jaare 1658. Nooit was hij gehuwd geweest. Ondanks zijne geleerdheid, konde hij niet besluiten om iets in 't licht te geeven. Hij gaf daar van voor reden, de Jeugd niet te willen aftrekken van de goede Boeken, welke reeds voorhanden waren; als mede de Boekverkoopers niet verarmen, door dezelven op kosten te jaagen met de afgifte van Werken, welke schaars of nooit verkogt worden.

Zie BAYLE, *Dict. Crit.*

PAS-

PASSEGEULE, eene gegraaven Vaart in 't *Vrije van Sluis*, aangeleid om door dezelve, tot in de *Braakman*, een Water, loopende voorbij het Stedeken *Biervliet*, en doorgaanden Vloed en Ebbe te brengen.

PATROONSCHAP, (*Regt van*) bij de Regtsgeleerden *Jus Patronatus* genaamd, noemt men het regt en de magt der Heeren van zommige Ambagtsheerlijkheden in de Vereenigde Provincien, om aan de Gemeenten eenen Leeraar voor te ſtellen. Van minder uitgebreidheid ginds dan elders is dit regt, als bepaalende zich enkel tot de goed- of afkeuring van den Leeraar, naa dat door den Kerkeraad een beroep op hem is uitgebragt. Niet alleen van den Hervormden, maar ook, hier en daar, van den Roomſchen Godsdienst vindt men Ambagtsheeren, welke 't een en ander Voorregt genieten. Meermaalen heeft men, op Sinodaale zamenkomſten, poogingen aangewend om het Regt van Patroonſchap te vernietigen, of te beſnoeien, onder voorwendzel dat het regt der Kerke daar door benadeeld wierdt. Onder andere geſchiedde zulks in het vermaarde Sinode van *Dordrecht*, en in een ander, gehouden te *Hoorn*, in den Jaare 1641; in welk laatſte eene bepaaling wierdt gemaakt, dat geene Predikanten, tegen den wil eener Gemeente, zich dezelve zouden mogen laaten opdringen; als mede, dat de Proponenten dit Beſluit zouden moeten ondertekenen, en zich ter naakoominge verbinden. Doch 's Lands Staaten hebben telkens ernſtig zich daar tegen verzet, en ſoortgelijke raadpleegingen, als ſtrijdig met het regt der Ambagtsheeren, verbooden. Nogthans hebben 's Lands Staaten zelve, omtrent het Regt van Patroonſchap, nu en dan eenige ſchikkingen beraamd, met opzigt tot de uitoeffening daar van, door eigenaars van bijzondere Gezinten. Ter gelegenheid van het veilen van eenige Ambagtsheerlijkheden, die het Regt van Patroonſchap hadden, in den Jaare 1722, wierdt bij de Staaten van Holland beſlooten, aan de Koopers, zo dezelve geene Protestanten waren, alleenlijk de oeffening van het regt van Goed- of Afkeuringe te laaten behouden, terwijl het eigenlijk dus genaamde Regt van Patroonſchap zou berusten in den boezem van Gekommitteerde Raaden van 't Gewest, onder hetwelk de

Am-

Ambagtsheerlijkheid behoorde. Wijders leggen de Roomschgezinde Ambagtsheeren onder de verpligting, van rekenschap te moeten geeven, waarom zij deezen of geenen Predikant niet willen toelaaten. Wij merken hier nog aan, dat het aanstellen van Voorzanger en Koster mede onder het Regt van Patroonschap begreepen is.

Zie ED. VAN ZURK, *Codex Batavus*, Titt. HEERLYKHEID en PATRONAATSCHAP.

ST. PAUL, in de wandeling bekend bij den naam van *Graaf van Zaandam*, een Franschman van afkomste, doch zedert etlijke jaaren woonagtig te *Amsterdam*, en ook Burger dier Stad, was, in den Jaare 1680, de oorzaak van merkelijke beweeginge tusschen het Fransche Hof en de Algemeene Staaten. Op grond van zwaare misdaaden, hem ten laste geleid, was, van wegen den Koning van *Frankrijk*, uit de Bezetting van *Ypcren*, een Luitenant met negen Dragonders gezonden, om hem op te ligten. Het Oorlogsvolk was reeds tot *Rotterdam* genaderd, wanneer deszelfs oogmerk ontdekt, de Bevelhebber met zijne onderhoorigen gevat en voorts gevankelijk na *'s Hage* wierdt gevoerd. Ernstig verzette zich de Fransche Gezant tegen dien handel, beweerende dat de Krijgslieden slegts de ontvangene bevelen hadden opgevolgd, en diensvolgens op vrije voeten moesten gesteld worden. Doch de Staaten verstonden het anders; zij waren van oordeel, dat het Fransche Krijgsvolk, een Onderdaan van den Staat en Burger van *Amsterdam*, over wiens gedrag men nimmer klagtig was gevallen, dus willende opligten, den dood verdiend hadt. In gevolge van dit begrip, wierdt de Luitenant veroordeeld om onthoofd te worden, en zijn Volk tot eene tienjaarige Gevangenisse. Tegen den bestemden tijd wierdt alles tot de volvoering van het vonnis over den Luitenant gereed gemaakt, en zelf een Doodkist op het Schavot gebragt. Doch zo dra het vonnis geleezen was, schonk men hem vergiffenis, en zondt hem, nevens zijne Dragonders, aan den Franschen Afgezant.

Zie *Hollandsche Mercurius*.

PAUW, (ADRIAAN) een aanzienlijk Koopman te *Amsterdam*, al vroeg der Gezuiverde Leere toegedaan, en, egter, van geen klein aanzien bij de nog Spaansch- en Roomschgezinde Regeeringe dier Stad. Dit bleek in den Jaare 1566. Ter gelegenheid van eenige opschuddinge onder 't gemeen, welke geschapen scheen, zo als ook met 'er daad gebeurde, op Beeldestorminge te zullen uitloopen, wierdt PAUW, met nog twee andere Gereformeerde Burgers, EGBERT ROELOFSZOON en AREND BOUWER, door Burgemeesters en Schepenen verzogt, om hun van goeden raad te dienen, tot het doen bedaaren van den woedenden hoop. PAUW en de twee anderen, zich hier omtrent bezwaard vindende, verzogten tijd van beraad tot 's anderendaags. Intusschen nam de verbrijzeling, in de Oude Kerk, eenen aanvang. Ten bestemden tijde op het Stadhuis te rug gekeerd, en, bij monde van eenen der Burgemeesteren, gevraagd zijnde naar een middel, om de Gemeente tot bedaaren te brengen, en het pleegen van verderen moedwil te voorkoomen, hernam PAUW, de oudste en de woordvoerder, „ dat zulks boven zijn verstand „ ging, en dat de Heeren doen konden, 't geen zij oirbaar „ dagten." Thans weezen hen de Heeren na een afzonderlijk vertrek, om 'er onderling te raadpleegen. Bij hunne wederkomst in de Vergadering verzogten en verkreegen ze nieuwen uitstel tot den volgenden dag, met nevensgaande verzoek om van den voorslag van Burgemeesteren, aan hun gedaan, niemand opening te geeven. Op den vijfentwintigsten Augustus, 's morgens ten acht uure, wierdt PAUW, van nieuws, op het Stadhuis ontbooden. Thans vertoonde hij een geschreeven Opstel, en gaf in hetzelve in bedenking, „ of men ook zoude kunnen „ goedvinden, de Beelden in de Kerken af te neemen, de „ Kerken te sluiten, en de Preeke buiten de Stad, en bij on„ weder in de Leproozen Kerk, toe te laaten; voorts te gedoo„ gen, dat de Zieken een Predikant of Priester ontbooden, „ naar hun welgevallen, mids de Priester in stilte, met het „ Sakrament, bij de Zieken gingen; en eindelijk op zwaare „ straffen te verbieden, het beschadigen van Kerken of Kloos„ ters: alles, tot dat 'er, bij den Koning en de Algemeene „ Staaten, op het stuk van den Godsdienst, nader zou voor„ zien zijn." Zo veel genoegen vondt dit Ontwerp bij de Wet-

ADRIAAN PAUW,
Schepen en Raad der Stad Amsterdam,
na de Reformatie. A°. 1578.

J. Houbraken, fecit na 't Schildery, by den Heer Mr. M. P. Pauw, Penningmeester van Delfland, in 's Gravenhage.

Weshoude
eene Keu
Trompet
Burgeme
Hervorm
Naa d
meesteren
elke Schr
meente ha
volgens a
PAUW was
Kapiteinen
niet voege
Gemeente
gelijken p
wanneer n
Religien,
deelde, m
Stede berr
Zeer on
Februarij
van den ra
hem weder
zijne tusſc
PAUW, ho
dit ontbod.
Warmoesſtr
Op den D
doch men
Burgemeest
wierdt op
toeſtand va
ren daar v
te verontſc
taake, wa
beloſte, ev
te zullen
welke hij

Wethouderſchap, dat het ſtraks, met kleine verandering, tot eene Keure gemaakt, en, 's anderendaags, bij 't geſchal van Trompetten, wierdt afgekondigd, in 't bijzijn van eenen der Burgemeesteren, en van ADRIAAN PAUW met de twee andere Hervormden.

Naa dat de zaaken aldus geregeld waren, verzogten Burgemeesteren aan de Kapiteinen der drie Schutterijen, om uit elke Schutterij twee perſoonen te kiezen, aan welke de Gemeente haare bezwaaren konde inbrengen, en die dezelve vervolgens aan Burgemeesteren zouden voordraagen. ADRIAAN PAUW was een deezer Gelastigden. Den naam van *Opper-Kapiteinen*, hun gegeeven, wees PAUW van de hand, als hun niet voegende, dewijl zij alleenlijk tot Middelaars tusſchen de Gemeente en de Wethouderſchap waren aangeſteld. Tot ſoortgelijken post wierdt PAUW in 't volgende jaar verkoozen, wanneer men een getal van negen perſoonen, *van de beide Religien*, benoemde, om, wanneer men zulks noodig oordeelde, met Burgemeesteren, over zaaken, de bewaaring der Stede betreffende, te ſpreeken.

Zeer onrustig was de toeſtand van *Amſterdam*, in de maand Februarij des Jaare 1567. Meermaalen baate gehad hebbende van den raad van ADRIAAN PAUW, ontbooden Burgemeesteren hem wederom ten Stadhuize, om te beproeven, of men door zijne tusſchenſpraak den oproer zou kunnen doen bedaaren. PAUW, hoewel ziekelijk en te bedde leggende, voldeedt aan dit ontbod. In zijnen weg na het Stadhuis vondt hij, in de Warmoesſtraat, bij de Paapenbrug, de Burgerij in de wapens. Op den Dam wilden eenige Roomſche Burgers hem te lijve; doch men liet hem ongemoeid, op het berigt dat hij door Burgemeesteren ontbooden was. Boven gekoomen zijnde, wierdt op hem begeerd, dat hij verneemen wilde naar den toeſtand van zaaken onder de Burgerij, en aan Burgemeesteren daar van verſlag doen. In 't eerst zogt hij zich daar van te verontſchuldigen, zich beroepende op de gevaarlijkheid der taake, waar van hij reeds ondervinding hadt gehad. Op de belofte, evenwel, van voor de veiligheid van zijnen perſoon te zullen zorgen, begaf hij zich na de Warmoesſtraat, in welke hij, bij de Paapenbrug, de Onroomſche burgerij mer-

kelijk vermeerderd vondt. Op zijne vraag aan dezelve naar de reden van deezen oploog, kreeg hij tot beſcheid, dat men, van den kant der Regeeringe, door het aanneemen van nieuwe manſchap, eenen toeleg ſcheen gemaakt te hebben om haar te overvallen. Met de verzekering aan de Woordvoerders, dat hij zulk eenen toeleg in de Heeren niet beſpeurd hadt, en naa de menigte gebeeden te hebben, zij zouden tog niet verder voorttrekken, noch zich aan de Heeren vergrijpen, keerde PAUW weder na 't Stadhuis. Van hier wierdt hij, nevens eenige andere voornaame Burgers, eens en andermaal, afgevaardigd aan de Gemeente, met last om dezelve te verzekeren, dat 'er geene nieuwe Knegten aangenomen, maar alleen op aanſchrijven der Landvoogdesſe, eenige waren opgetekend. De Gemeente, zedert, tot bedaaren gebragt zijnde, door het treffen van een Verdrag, tusſchen haar en de Regeering, wierdt daar van kennis gegeeven door eene afkondiging, in onderſcheidene oorden der Stad. Bij die aan de Oude Brug was PAUW tegenwoordig, nevens eenen Burgemeester en Schepen. De Sekretaris, onder 't afleezen, een weinig haperende, ontſtondt 'er eenige opſchudding onder de gewapende omſtanders, en voorts een geroep van *Schiet*! *Schiet*! De Burgemeester was zeer ontſteld, en de Sekretaris nam de vlugt. Door de kloekmoedigheid van PAUW, en zijne vermaaning aan de menigte tot Eendragt, kwam dezelve tot bedaaren, en geſchiedde voorts de afkondiging in goede orde. Ten zelſden tijde bewerkte PAUW, bij de Regeering, vergiſſenis, voor de gewapende Burgerij, van de gepleegde Kerkſchenniſe en andere ongeregeldheden.

Op deezen dienst, aan de Stad beweezen, volgde, wel haast, eene nieuwe gelegenheid, voor den Heere PAUW, ter betooninge van zijne zucht voor het algemeene welzijn. De Heer VAN BREDERODE, naa eenigen tijd vertoevens te *Amſterdam*, wierdt te raade, eene andere verblijfplaats op te zoeken. Doch hier toe, en om zijne ſchulden te betaalen, hadt hij eenige penningen noodig. De Regeering, bij welke hij, deswegen, aanzoek deedt, uit vreeze voor ondank bij 't Spaanſche Hof, durfde hem dezelve niet verſtrekken. Van hier dat Burgemeesteren onzen PAUW, nevens eenen HERMAN ROODEN-

BURG

BURG *den Ouden*, in de maand April des Jaars 1567 op 't Stadhuis ontbooden, en dezelven verzogten om den Heere VAN BREBERODE, op hunnen eigen naam, doch voor rekening der Stad, achtduizend guldens te tellen, onder verband van zekere Landen diens Edelmans. Zij voldeeden aan dit verzoek, uit hunne eigen en hunner vrienden beurse, mids ter verminderinge der op te brengene somme zouden dienen de penningen, op 't Stads Excijnshuis voorhanden, bedraagende tweeduizend vijfhonderd guldens.

Naa het vertrek van den Heere VAN BREDERODE uit *Amsterdam*, namen aldaar de zaaken een ongelukkigen keer, tot nadeel der Hervormden; veele van welke de vlugt namen. Daarenboven wierdt de Stad met Spaansche Bezetting gedreigd, tot handhaavinge van den Roomschen Godsdienst. De Regeering, hoewel anderzins op de zijde van Spanje, zag, egter, zeer zwaar op tegen het ontvangen van vreemde Krijgsknegten. Nieuwe aanleiding om ADRIAAN PAUW in den arm te neemen. Op verzoek van Burgemeesteren en Raaden, begaf hij zich, in 't begin van Maij des gemelden Jaars 1567, nevens HERMAN ROODENBURG, uit naam der Gemeente, met den Burgemeester JOOST BUIK, na *Antwerpen*, om bij de Landvoogdesse om verschooning van Bezettinge aan te houden. Hoewel zij, reeds te *Tsselmonde*, bij de honderd schepen met Soldaaten ontmoetten, na *Amsterdam* bestemd, vervorderden zij evenwel hunne reize. Doch hunne bezending was van geene vrugt. Reeds op den vierden dag naa hun vertrek uit *Amsterdam*, trok de Heer VAN NOIRCARMES, zonder iemands wederzeggen, daar binnen.

Ondanks de vlugt van veele aanzienlijke Hervormden, bleef PAUW ongemoeid, tot in de maand September des Jaars 1568. Met kennis van Burgemeesteren deedt hij thans eene reize na Brabrant, tot bevorderinge van zijnen Koophandel. Bij zijne wederkomst ontving hij de onaangenaame tijding, dat de Schout onderzoek op hem deedt; eene tijding, welke hem te dieper griefde, omdat 't geen hem ten laste wierdt geleid, geschied was op naam of verzoek der Wethouderschap. Hierom vervoegde hij zich bij Burgemeesteren, met een Verzoekschrift om eene Akte van schadelooshoudinge, wegens 't geen hij, naa

den tweeden April des Jaars 1567, hadt gedaan. Van nieuws deedt PAUW hier op eene Brabantsche reize, en kwam reeds in October te rug. Intusschen was den Prokureur-Generaal van den Raad der Beroerten aangediend, dat hij voortvlugtig was. Van hier dat hij, nog vóór 't einde der genoemde maand, de Stad verliet. Kort daar op volgde eene dagvaarding voor den Raad der Beroerten, tegen den achttienden December, op grond dat hij zijn kind op de Kalvinische wijze hadt laaten doopen. In stede van in persoon te verschijnen, verzogt hij, zich in geschrift voor een Gevolmagtigde van den Raad te mogen verantwoorden. Om zijn verzoek te meer ingangs te doen vinden, vertoonde hij „ hoe hij met „ eene Vrouw en negen kinderen belast was, bij den Deken „ en Pastoor der Stede voor een Zoon onzer Moeder de „ heilige Kerke bekend stondt, en zich altoos als een stil en „ gehoorzaam Burger hadt gedraagen." Doch hier op volgde geen ander bescheid, dan dat hem, bij verschijning, regt zoude wedervaaren. Het Verzoekschrift, boven vermeld, aan Burgemeesteren van *Amsterdam*, hadt zijne Huisvrouw, ANNA *Jacob Lucas dogter*, zonder eenig bijschrift, te rug ontvangen. In de maand April des Jaars 1569 wierdt PAUW andermaal gedagvaard. Thans verzogt hij uitstel tot den eenentwintigsten van Junij, voor reden geevende, om, intusschen, met de Oostersche Kooplieden, van welke hij veele goederen onder zich hadt, zijne rekeningen te mogen sluiten. Het Verzoekschrift was nog niet gekoomen ter kennisse van den Raad, of dezelve hadt reeds een vonnis geveld van ballingschap en verbeurdverklaaringe zijner goederen. Wij voegen den hoofdzaaklijken inhoud van 't Vonnis hier nevens, op dat de Leezer over de misdaaden moge oordeelen. Behalven 't laaten doopen van zijn Kind, op de Kalvinische wijze, boven vermeld, wierdt aan PAUW te laste geleid „ dat hij de Preeke in de „ Minderbroeders-Kloosterkerk doorgaans hadt bijgewoond; „ dat hij de Wethouderschap eenige punten, met zijne eigen „ hand geschreeven, ten behoeve der Sektarissen (Onroom- „ schen), hadt aangebooden, bij welke het afneemen van „ beelden, het sluiten der Kerken, vrijheid van prediken binnen de Stad, en om in geval van ziekte een Priester of

„ Pre-

„ Predikant te mogen ontbieden, naar welgevallen, begeerd „ wierdt: als mede, dat de Priesters de Sakramenten in ſtil- „ te bij de zieken bragten, en dat men elkanderen, ter zaa- „ ke van den Godsdienst, met woorden noch met werken „ kwalijk zou bejegenen; dat hij, nevens veele andere Sek- „ tarisſen, in 't Minderbroeders-Klooster was geweest, al- „ waar men zich verbonden hadt tegen de Wethouderſchap, „ en beſlooten de Klok te luiden, om 't volk op de been te „ brengen; dat hij geweest was een der afgevaardigden van „ de muitelingen, die, in den Jaare 1567, zich gewapend „ hadden tegen de Wethouderſchap, om op dezelve te be- „ geeren, dat zij mogt nalaaten, meer Katholijke Soldaaten „ aan te neemen tot haare beſcherminge, niettegenſtaande het „ haar door de Landvoogdesſe was toegeſtaan." Rampzalige tijden, in welke bedrijven, op last of verzoek der Regeeringe verrigt, tot misdaaden worden toegerekend, en op de beloſte van bevrijding voor aanſpraak of naamaaning, geen vertrouwen kan geſteld worden!

Naa zulk een onregtvaardig en wreed Vonnis, over hem geſtreeken, onthieldt zich PAUW, eerst te *Embden*, en naderhaud te *Hamburg*. Hij vertoeſde aldaar tot in den Jaare 1578, wanneer de verandering van zaaken in de Nederlanden, met naame ook te *Amſterdam*, PAUW nevens anderen tot de wederreize na het Vaderland deedt beſluiten. Te *Hamburg* hadt onze Balling gemeenzaame verkeering gehouden met den Heer JOHAN HUIGEN, Raadsheer der Stad, een vriend der Nederlandſche Vrijheid, en begunſtiger der Amſterdamſche Vlugtelingen. Bij het afſcheidneemen van PAUW gaf hij aan zijnen vriend den wijzen raad, „ indien hij immer op het kusſen raak- „ te, zich te wagten voor den klip, op welken die van *Ham-* „ *burg*, onder andere, zich verzeild hadden: te weeten, niet „ te gedoogen, dat de Predikanten zich verder dan met hun „ Predikampt bemoeiden."

In de maand Maij des laatstgenoemden jaars bevondt zich PAUW wederom te *Amſterdam*. Thans was hij een der vijf Afgevaardigden uit de Burgerij, welke zich ten Stadhuize vervoegden bij de Wethouderſchap, om te beproeven, of dezelve te beweegen ware tot het berusten in eenige ſchikkingen, ten be-

behoeve der Onroomſchen beraamd. De onwilligheid der Heeren hadt ten gevolge, dat zij kort daar op ter Stede uitgeleid, en andere Regenten in hunne plaats geſteld wierden. De Heer PAUW wierdt op den eigen dag der Regeeringsveranderinge tot Schepen en Raad der Stad verkooren. Waarſchijnlijk zal hij kort daar naa overleeden zijn; althans vinden wij 's Mans naam, die zo wel bij de Stad verdiend hadt, op de Regeeringslijst, zedert, niet meer vermeld. Zijne Huisvrouw, boven genoemd, was, indien geen Lid der Doopsgezinde Gemeente, althans in het gevoelen der ſchriftmaatigheid van den bejaarden Doop. Van eenen zijner Zoonen, REINIER PAUW, zullen wij beneden ſpreeken. Een andere Zoon, PIETER genaamd, in den Jaare 1586 tot Schepen en Raad van *Amſterdam* verkoozen, verwoonde, zedert, zijn Poorterſchap, en wierdt Rentmeester van *Alkmaar*, alwaar hij zijne dagen eindigde. Hij was gehuwd met eene Zuster van den vermaarden HENRIK LAURENSZOON SPIEGEL, en verwekte bij haar eenen Zoon, insgelijks PIETER genaamd, van wien in 't vervolg breder zal geſproken worden.

Zie A. PAUW, *Relaas*; BRANDT, *Hiſt. der Reformatie*; COMMELIN en WAGENAAR, *Beſchrijv. van Amſterdam.*

PAUW (ADRIAAN) Ridder, Heer van *Heemſtede*, Zoon van den Amſterdamſchen Burgemeester, en Kleinzoon van den ſtraks geſchetſten ADRIAAN PAUW, wierdt geboren te *Amſterdam*, in of omtrent het Jaar 1585. Reeds op zijn zesentwintigſte jaar, bekwam hij den gewigtigen post van Penſionaris zijner Geboorteſtad. Geduurende de Nederlandſche Kerkgeſchillen, althans ten tijde van het *Dordrechtſche* Sijnode, moet hij de zijde der Contraremonſtranten gehouden hebben. Dit is zeker, dat wanneer, naa de veroordeeling der Remonſtranten, eenige Bezorgers van 't Leidſche Hoogeſchool, als dezelven te zeer toegedaan, van hunne posten verlaaten wierden, de Heer PAUW eene plaats der afgezette Heeren vervulde. Als zodanig hadt hij mede de hand in de afzetting van

GERAR-

GERARDUS JOANNES VOSSIUS en KASPAR BARLÆUS, Regent en Onder-Regent van het Theologische Kollegie te *Leiden*, als welken insgelijks de naam van Remonstrantsgezindheid aanhing.

In de Jaare 1621 en 1624 was telkens de Heer PAUW lid van een Buitengewoon Gezantschap in *Frankrijk*. In de zelfde hoedanigheid vertrok hij, in den Jaare 1628, na *Engeland*. Geene kleine eere leide hij in met deeze bezendingen, vooral na 't eerstgenoemde Koninkrijk. De gewigtige post van Raadpensionaris van Holland wierdt op den twaalfden April des Jaars 1631 aan hem opgedraagen, voor den tijd van vijf jaaren. Hoewel hij dus zijne bestendige woonplaats buiten *Amsterdam* moest neemen, bekwam hij, egter, van Burgemeesteren der Stad eene schriftlijke belofte, volgens welke hij zelve het Poorterschap behouden, en zijne kinderen voor geboren Poorters zouden erkend worden.

Eene bijzonderheid, den Heer PAUW betreffende, kunnen wij niet nalaaten, hier te melden; zij dient om licht te verspreiden over 's Mans karakter en denkwijze. Bekend zijn de beweegingen, ontstaan ter gelegenheid van het bekende Treurspel van JOOST VAN DEN VONDEL, *Palamedes* genaamd. Veelen wilden dat hij geregtelijk deswegen zou vervolgd worden. PAUW was een van deeze; hij hadt den Prokureur-Generaal aangeraaden, hem in *'s Hage* in regten te betrekken. Hij sprak hier over, onder andere, ook met den Schepen ANDRIES BICKER; die hem, egter, moedig wederstondt, zeggende: „ Als men onze burgers naar den *Haag* zal voeren, wat „ hebben wij dan hier te doen?"

's Lands Staaten, in den Jaare 1634, beslooten hebbende tot een Gezantschap aan LODEWYK DEN XIII, om dien Vorst tot eene Vredebreuk met *Spanje* te beweegen, ontving de Heer PAUW, nevens den Heer JOAN DE KNUIT, vertoonende den Eersten Edele van Zeeland, dien volwigtigen last, hoewel tegen den zin van Holland, met naame ook van *Amsterdam*. Doch de Raadpensionaris, zo wel als de andere, hadt het oor van Prinse FREDRIK HENRIK, en hier door op de tegenkanting gezegevierd. Hij vertrok in den aanvang des Jaars 1635, en hadt de voornaame hand in het tot stand brengen

van het lang gezogte Verbond. In het uitzigt op de hoog opgegeevene voordeelen, wierden evenwel de hoofdrijvers daar van te leur gesteld.

Naa het sluiten van het Verdrag, 't welk door den Heer DE KNUIT herwaarts wierdt overgebragt, vertoefde de Heer PAUW nog eenigen tijd aan 't Fransche Hof, op besluit der Staaten, in de hoedanigheid van buitengewoon Gezant, alzo de gewoonlijke Gezant onlangs overleeden, en deszelfs plaats nog niet vervuld was. Geduurende zijn verblijf ten Franschen Hove, liep, in Holland, voor zijnen goeden naam een zeer nadeelig gerug; door geschenken, luisterde men elkander in 't oor, zou hij zich hebben laaten overhaalen, om de belangen van Koning LODEWYK ijveriger ter harte te neemen, dan met den dienst van zijn Vaderland bestaanbaar was. Daarenboven zagen veelen, in Holland, met scheele oogen aan, het hoog gezag en den invloed, op zaaken van Regeeringe, welke hij, door zijn Ampt, zich hadt weeten aan te maatigen. De vijf jaaren, voor welke het Raadpensionarisschap hem was opgedraagen, liepen vast ten einde. Om de straks gemelde reden arbeidden veelen, dat zijn last, gelijk gemeenlijk plaats heeft, niet vernieuwd wierdt. Volgens een uitdrukkelijk Staatsbesluit stondt het wederkeeren niet vrij aan de Gezanten, zonder daar toe verlof te hebben bekoomen. Bij brief op brief hieldt hij daar om aan, en wierdt zijn aanzoek door *Amsterdam* ondersteund. Doch zijne partijen wisten te bewerken, dat zijne herroeping telkens verschooven wierdt. Prins FREDRIK HENRIK, hoewel, voor 't overige, een Vriend van den Ambassadeur, rekte deszelfs uitlandigheid, voorgeevende dat men hem in *Frankrijk* noodig hadt. Te scherpziende was PAUW om niet te bemerken, dat onder dit alles, als de waare reden, verborgen lag, een ontwerp om hem van zijn Raadpensionarisampt te verlaaten. Om derhalven aan de eere te blijven, besloot hij zelve voor zijn Ampt te bedanken; dit geschiedde in de maand Maart des Jaars 1636. Men vatte hem bij zijn woord, nam de bedanking aan, en zondt hem voorts verlof, om herwaarts te mogen wederkeeren. Niet vroeger, egter, dan in den Naazomer des Jaars keerde de Heer PAUW in Holland te rug.

Hoe-

Hoewel dus met het misnoegen van zommigen belaaden, wierdt daarom de Heer PAUW niet buiten het bewind gehouden. Na zijne wederkomst uit *Frankrijk* bekleedde hij den aanzienlijken post van Eerſten Voorzittenden Raad en Rekenmeester van de Graaflijkheids Domeinen, en hadt, daarenboven, als gewoonlijke Afgevaardigde, zitting in de Vergadering der Algemeene Staaten. Een blijk van 't vertrouwen, welk die van Holland in hem ſtelden, zag men in den Jaare 1646, ter gelegenheid der aangevangene Onderhandelinge met *Spanje*, bij welke hij, als Gemagtigde van zijn Gewest, op de vermaarde bijeenkomst te *Munſter* tegenwoordig was. Merkelijk aandeel hadt hij aldaar in het bewerken van den Vrede met *Spanje*, tot groot ongenoegen der Franſche Gemagtigden, die de onderhandeling zogten te rekken, en hem beſchuldigden, dat hij, door een geſchenk van honderdduizend Kroonen, zich hadt laaten overhaalen tot het ſluiten van een ſpoedig verdrag met den Spaanſchen Koning.

Het ongelukkig lot, welk, in den Jaare 1648, KAREL DEN I, Koning van *Engeland*, dreigde, bragt hem derwaarts, te gader met den gewoonlijken Staatſchen Gezant JOACHIMI. Hun last hieldt in, zo wel bij het Hoogerhuis als bij dat der Gemeenten aan te houden, om het leeven van den ongelukkigen Vorst te ſpaaren. Zij hadden gehoor, 's daags voordat het doodvonnis wierdt uitſprooken, en dus te laat om hunne redenen behoorlijken ingang te doen vinden.

Intusſchen hadt de gewigtige dienst, den Lande beweezen, in het kragtdaadig bevorderen van den Munſterſchen Vrede, ijveriger dan iemand zijner Medeafgevaardigden, verſcheiden voornaame Leden van Holland met den Heer PAUW wederom bevredigd. Een blijk daar van vernam men in den Jaare 1651. De Heer JAKOB KATS, voorheen zijn Opvolger in het Raadpenſionarisſchap, thans zijn Ampt hebbende nedergeleid, wierdt de Heer PAUW verzogt, andermaal dien post te willen aanvaarden. Met moeite liet hij zich daar toe overhaalen. Eer hij den Eed afleide, bedong hij dat hem de volgende voorwaarden zouden worden ingewilligd: „ Van zijne bedrij-
„ ven zou hij aan niemand, dan aan de Staaten van Holland
„ en Westfriesland, rekenſchap verſchuldigd zijn; nimmer
„ voor

„ voor gedelegeerde of bijzonderlijk gemagtigde Regters te „ regt gestelt worden; de Privilegien des Lands, bijzonder „ die van *Amsterdam*, behouden; Brieven van Bescherminge „ en Schadelooshoudinge verwerven van de Staaten, en einde- „ lijk ontslagen zijn van buitenlandsche diensten." Het lot van zijnen Voorzaat, 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, lag den Heere PAUW in 't geheugen, en zogt hij, door deeze bedingsten, zich daar tegen te beveiligen. Terwijl men nog raadpleegde over den gedaanen eisch, leide de Raadpensionaris den Eed af, op den vierden October des Jaars 1651. In 't volgende jaar vertrok hij, als Buitengewoon Gezant, na *Engeland*, om den Admiraal TROMP te zuiveren van de beschuldiginge, als of hij de eerste aanlegger zou geweest zijn van de vijandlijkheden, tusschen hem en den Engelschen Admiraal ROBERT BLAKE voorgevallen. Doch hij slaagde niet naar wensch in 't oogmerk zijner bezendige. Op zijne te rug reize ontmoette PAUW, nevens de andere Staatsche Gezanten, op de hoogte van 't Zeeuwsche Eiland *Schouwen*, den Admiraal TROMP; deeze opende hun zijnen last, eenige dagen te vooren van 's Lands Staaten bekoomen, om de Engelsche Vloot aan te tasten, en alle mogelijke afbreuk te doen. Zo wel als de overigen, spoorde de Raadpensionaris den Luitenant Admiraal aan, om zijnen last te volvoeren. Dit niettegenstaande verspreide zich eerlang het gerugt, als of de Heer PAUW den Vlootvoogd het aantasten van de Engelschen hadt zoeken te ontraaden. Zo veel ingangs vondt deeze aantijging bij 't gemeen, en bragt den Raadpensionaris in zulk eenen geweldigen haat, dat zijn Huis in *'s Graavenhage*, als mede zijn Slot te *Heemstede*, met plondering gedreigd wierdt. De Staaten van Holland behoedden hunnen Staatsdienaar tegen den gedugten ramp, door het doen van eene Afkondiging, bij welke zij hem van den aangewreeven blaam zuiverden, en in hunne bijzondere bescherming namen. Niet lang leefde de Heer PAUW naa dien tijd; hij overleedt op den eenentwintigsten Februarij des Jaars 1653, het achtenzestigste zijns Ouderdoms. WICQUEFORT getuigt van hem, dat hij een Man van beleid en oordeel was, doch zekere boerschheid en kaa-

rig-

righeid over zich hadt, die hem tot handelingen met Vreemde Staatsdienaars niet zeer bekwaam maakte.

Zie AITZEMA, *Zaaken van Staat en Oorlog*; *Resolutien van Holland.*

PAUW, (PIETER) Zoon van PIETER PAUW en van GEERTRUI SPIEGEL *Hendrik Laurensdogter*, Kleinzoon van den bovenvermelden Amsterdamschen Koopman ADRIAAN PAUW, en alzo een volle Neef van den straks geschetsten Raadpensionaris, wierdt gebooren te *Amsterdam*, in den Jaare 1564. De gronden van Taalkennisse leide hij, eerst te *Amersfoort*, vervolgens in zijne Vaderstad. Zints het oprigten van het Hoogeschool te *Leiden*, was hij aldaar een der eerste Studenten in de Geneeskunde. Van daar vertrok hij na *Parijs*, om zich, door den vermaarden DURETUS, in de Geneeskunde, en den niet minder beroemden JOANNES FABER, in de Ontleedkunde te doen onderwijzen. Doch de inwendige onlusten, welke *Frankrijk* beroerden, deeden hem, vroeger dan zijn plan medebragt, van daar vertrekken, en zich na *Rostok* begeeven. In het drieëntwintigste jaar zijns ouderdoms beklom hij aldaar den trap van Doktoraale waardigheid. Naa zijne wederkomst in 't Vaderland deedt PAUW eenen keer na *Italie*, doch vertoefde 'er niet langer dan drie maanden, aan 't Hoogeschool van *Padua*.

Intusschen hadt de naam zijner Geleerdheid zich door Nederland verspreid: weshalven de Bezorgers van 't Leidsche Hoogeschool te raade wierden, den post van Hoogleeraar in de Ontleed- en Kruidkunde aan hem op te draagen. Achtentwintig jaaren gaf hij onderwijs in die Weetenschappen. Eindelijk verviel hij in eene verregaande zwaarmoedigheid, en eindigde zijne dagen in het vierenvijftigste jaar zijns ouderdoms, op den eersten Augustus des Jaars 1617. Hij was Opziener van den Akademischen Tuin, welke, daarenboven, door hem voornaamelijk was aangeleid. Ook was hij de stigter van het *Theatrum Anatomicum*, of Schouwplaats van Ontleedkunde. De Hoogleeraar PAUW hadt in huwelijk eene

dog-

dogter van den Heere JAN VAN HOUTEN, Geheimschrijver van *Leiden*. Dokter PAUW, die de Geneeskunde te *Alkmaar* oeffende, en dikmaals wordt vermeld in de Brieven van den Ridder HOOFT, wordt gehouden uit dit huwelijk te zijn voortgesprooten.

Zie MEURSII *Athen. Batav.* VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica.*

PAUW, (REINIER) Zoon van dien ADRIAAN PAUW, welken wij, in de eerste plaats, van dit vermaard Geslagt vermeld hebben, was, even als zijn Vader, een aanzienlijk Koopman te *Amsterdam*, en een der eerste oprigters van de Oostindische Maatschappije, in den Jaare 1595. Vier jaaren te vooren was hij tot Raad der Stad verkoozen, terwijl hij reeds zints het naastvoorgaande jaar zitting hadt in Schepens Bank. Acht maalen bekleedde hij dien gewigtigen post, de laatste reize, als anderwerf Voorzittende, in den Jaare 1602. Uit Schepens Bank ging hij over in het Burgemeesterlijk gestoelte, in den Jaare 1605. In den Jaare 1613 deedt hij een keer na *Engeland*, nevens eenige andere Staatsleden, ter vereffeninge van geschillen tusschen de Engelsche en Nederlandsche Oostindische Maatschappijen. Een ijverig voorstander zijnde van de verheffinge van het Huis van *Oranje*, wendde hij, nevens anderen, zijne vlijtige poogingen aan, om 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD te beweegen, tot handelinge met Prinse MAURITS op gelijken voet, als wel eer met Prins WILLEM was geschied, met opzigt tot de Graaflijke waardigheid. In den Jaare 1618 wierdt de Heer PAUW, van wegens Holland, benoemd tot het onderzoek der Heeren VAN OLDENBARNEVELD, HOGERBEETS en DE GROOT, en in het volgende jaar tot Regter over den eerstgenoemden aangesteld. 't Zij om deeze, of eenige andere reden, zeker is het, dat zints deezen tijd het aanzien van den Heere PAUW merkelijk begon te daalen. Naa het Jaar 1620, toen hij voor de achtste maal de Burgemeesterlijke waardigheid bekleedde, wierdt dezelve niet meer aan hem opgedraagen. 't Gemeen beschouwde hem met

REINIER PAUW,
RIDDER,
Burgemeester en Raad der Stad Amsterdam.
J. Van Ravestyn, pinxit.
J. Houbraken, sculpsit.

met dleinagtin
zige veele na
1625, dat hij
hadden toegezo
Zij vervoegden
verworven van
honderd guldens
verspreiders van
nuw, in een
hebben.

met kleinagting, en verſpreidde of geloofde ten zijnen opzigte veele nadeelige gerugten, onder andere, in den Jaare 1625, dat hij en zijne Zoonen Boter en Kaas den vijand hadden toegezonden, en dat zulks in *Zeeland* was ontdekt. Zij vervoegden zich bij mijne Heeren van den Geregte, en verworven van dezelve eene openbaare uitlooving van tweehonderd guldens, aan den aanbrenger van de uitſtrooiers of verſpreiders van dit gerugt. Zedert zal de Heer REINIER PAUW, in een ampteloozen ſtaat, zijnen leeftijd geëindigd hebben.